

Vakıflar Dergisi

Yıl: Aralık 2015 • Sayı: 44

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

İÇİNDEKİLER

Takdim	3
Önsöz.....	5
Kudüs'te Bir Vakıf Mahalle: Sekiz Yüz Yıllık Meğâribe Mahallesi ve Serencamı A Waqf Quarter in Jerusalem: The Magarebeh Quarter of Eight Hundred Years And Its Adventure Hasan Hüseyin Güneş	9
Selçuklu-Danışmendli İlişkileri Çerçevesinde Kadınhanı'na Adını Veren Raziye Devlet Hatun Raziye Devlet Hatun and Kadınhanı Town in The Context of The Relationship Between Seljuks and Danishmends Mehmet Ali Hacıgökmen	37
Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'un Vakfı The Waqf of Sultan Hatun of Turgutoğulları Hamit Şafakçı	49
Şiran Vakıfları Waqfs of Şiran Naim Ürkmez	73
Türkiye Selçukluları'ndan Osmanlı'ya Küçük Bir Miras: XIX. Yüzyılda Küçük Karatay (Kemâliye) Medresesi Küçük Karatay (Kemaliye) Madrasah of XIXth Century; A Small Inheritance From Seljuks of Turkey to Ottomans Zehra Odabaşı	95
Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Vakıf Taşınmazlarının Mekânsal Dönüşüm Süreçleri: Ankara Örneği Spatial Transformation Processes of Immovable Pious Foundation Properties From the Early Republic to Today: Ankara Case Zafer Aksoy-Çiğdem Varol	105
Mehmet Âkif Kültür Evi Mehmet Âkif Ersoy Cultural House Mehmet Kurtoğlu	131
Kitâbiyât	149
Defter-i Evkâf-ı Livâ-i Kuds-i Şerîf	145
Hüseyin Çınar	
Tanzimat Sonrası Arazi ve Tapu.....	150
Murat Şener	
Tuhfe-i Hattâtîn.....	153
Yusuf Turan Günaydın	
Vakıflar Dergisi Yayın İlkeleri The Foundations Journal Publication Principles	157

Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'un Vakfı

Hamit Şafakcı*

Öz

Bu çalışmada, Turgutoğulları sülalesinden Yusuf Şah kızı Sultan Hatun'un 1446 tarihli vakfiyesi incelenmiştir. Vakfiyenin tahlili yapıldıktan sonra tarihi seyir içerisinde Sultan Hatun Vakfı'nda görev yapan görevliler anlatılmıştır. Daha ziyade Kur'an-ı Kerim'den bir cüz okuyan cüzhân adı verilen görevlilere değinilmiş ise de vakıfta görev alan müteveli, kâtip ve câbî gibi görevlilere de yer verilmiştir. Sultan Hatun'un türbesinin olduğu belgelerde geçse de bu türbenin yeri belli değildir. Vakfiye, Turgutoğulları ailesi ile ilgili bilgi vermenin yanı sıra tarihi ve coğrafi açıdan birçok bilgiyi de ihtiva etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turgutoğulları, Konya, Sultan Hatun, vakıf, vakfiye, cüzhân.

The Waqf of Sultan Hatun of Turgutoğulları

Abstract

In this work, the 1446 dated waqfiyya of Sultan Hatun, daughter of Yusuf Shah of the Turgutoğulları dynasty, was studied. After analysing the waqfiyya, the officials on duty at Sultan Hatun waqf in the course of history have been mentioned. Although the officials, called "cüzhân" who recites twenty-page sections of the Qur'an are mainly referred to, other employees like trustee, scribe and câbî at the waqf have also been mentioned. Despite being written in historical documents that there was Sultan Hatun's tomb, the location of this tomb is not known. Besides giving information about Turgutoğulları dynasty, the waqfiyya contains many historical and geographical knowledge of its era.

Keywords: Turgutoğulları, Konya, Sultan Hatun, waqf, waqfiyya, cüzhân.

* Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi; hamitsafakci@artvin.edu.tr.

Giriş

Türk-İslam devletlerinde sosyal ve ekonomik hayatın önemli bir parçasını oluşturan vakıflar, vâkıfın koyduğu şartları bir başka ifadeyle vakıfların işleyişi ile ilgili kuralları içeren vakfiyeler yoluyla düzene konulurdu. Nitekim Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun da vakfının işleyişini vakfiye ile sağlamıştır.

Turgutoğulları'na ait Konya ve civarında çok sayıda eser vardı. Örnek olarak şehir merkezinde; Sadreddin Konevî Camii ve Türbesi'nin yanında bulunan Turgutoğlu Türbesi¹ ile Musalla Mezarlığı'nın yanındaki Turgut Bey oğlu Pir Hüseyin Bey'in Kalenderiye Zaviyesi adlı yapılar verilebilir. Turgutoğulları aile fertlerinden bazıları ise, Konya İplikçi Camii'nin yanı sıra Turgutoğlu Türbesi'ne² vakıflar bırakmıştı. Sarayönü'nde Pir Hüseyin Bey Camii, Ilgın'da Pir Hüseyin Bey Camii, Kadınhanı'nda Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi,³ Seydişehir'de Rüstem Bey Türbesi, Ilgın'da Dediği Sultan Türbesi gibi eserleri de vardı. Bunların dışında Sadreddin Konevî Mezarlığı'nın içinde bulunan Emir Şah Türbesi ve Mescidi, Pir Hüseyin Bey Darülhuffazı, Ahmet Bey Darülhuffazı, Bağdat Hatun Darülhuffazı, Nefise Hatun Darülhuffazı, Hondi Hatun Darülhuffazı ve Paşa Hondi Hatun

Darülhuffazı gibi yapılar da aynı aileye aitti.⁴ Yine Pir Hüseyin Bey, Anber Reis Camii'ni tamir ettirmiş, Şeyhaliman Mahallesi'nde de bir mektep ve mescit yaptırmıştı (Oral 1956: 32-54; Konyalı 1997: 768-776; Sümer 2012: 421).

Bu çalışmada, Turgutoğulları'ndan⁵ Sultan Hatun'a ait üç vakfiye değerlendirilmiş, vakfın çalışanlarına ve diğer vakıflarla olan ilişkilerine değinilmiştir. Üç vakfiye nüshası aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri göstermek için incelenmiştir. Vakfiyeler yanında vakıf hakkında bilgi veren tahrir kayıtları, hurufat defterleri ile diğer arşiv belgeleri de kullanılmıştır.

1. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Turgutoğlu hanedanından Yusuf Şah kızı Sultan Hatun'un 9 Cemâziye'l-evvel 850/2 Ağustos 1446 tarihli Arapça vakfiyesinin bir sureti İ. Hakkı Konyalı'ya göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 601 numaralı defterin 237. sayfasında kayıtlıdır (Konyalı 1997: 771). Ancak adı geçen vakfiye, 582/1 numaralı defterin 237. sayfasında ve 166 sıra numarasındadır. Vakfiyenin bir diğer sureti de 2178 numaralı defterin 129. sayfasında ve 113 sıra numarası ile aynı arşivde bulunmaktadır. Vakfiyenin bir başka sureti ise, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki *Evkaf-ı Hümayun Defterleri*

1 Türbenin kapısı üzerindeki kitabede *Pir Hüseyin Beg bin Emirşah Beg bin Turgud* ismi, Şevval 835/Haziran 1432 tarihi ile *Sultan İbrahim bin Mehmed bin Karaman* adı, yazılıydı (Halil Edhem 1330: 826). Türbenin hangi hükümdar zamanında yapıldığını göstermesi açısından bu bilgi önemlidir. Kapıdan havluya girilince karşıda bulunan türbe, ufak bir kümbetten ibaret olup burada Pir Hüseyin Bey ile altı kişinin kabirleri vardır. Karamanoğlu İbrahim Bey'in ümerasından olup Karamanlılara pek çok hizmeti bulunan ve Turgutoğlu hanedanından olan Pir Hüseyin Bey, Osmanlılar ile Karamanlılar arasındaki bir muharebede vefat etti (Ferdinand 1339: 67-68). Türbenin kitabesi için bkz. (Konyalı 1997: 765). Turgutoğlu Türbesi'nin mimari yapısı ile ilgili bkz. (Dülgerler 2006: 174-175).

2 Türbeye; Pir Hüseyin Bey oğlu Ahmet Bey, Hondi Hatun, Yusuf Şah kızı Sultan Hatun ile Yusuf Şah kızı Bağdat Hatun'un vakıfları vardı (Oral 1956: 33-34).

3 1 Haziran 1877 tarihinde, Konya'nın Saidili nahiyesinde *Hatun Hanı Köyü*'ndeki Turgutoğlu Zaviyesi'nde Hüseyin Efendi bin Seyyid Şeyh Mustafa zaviyedarlığa getirildi (VGMA, d. 897: 20). Bu atama, zaviyenin belirtilen tarihte hâlâ faaliyette olduğunu göstermektedir. Atamada bahsi geçen yerleşim yerinin ismi günümüzde Kadınhanı'dır.

4 Turgutoğlu Türbesi'ne aynı aileden birçok kişinin vakıfları bulunmakla birlikte bu vakıf tahsislerinin bir kısmı sonradan darülhuffaz olarak gösterildiğinden bu aileye ait birçok darülhuffaz varmış gibi algılanmaktadır. Nitekim Ağustos 1697 tarihli *Konyada Turgut-oğlu Pir Hüseyin evlâdından Sultan Hâtun dârü'l-huffâz cüzhânlarından Mustafa üzerinden su-başı İbrahim almağla mütevellîsi Hâcı Mustafa 'arziyla ibkâ'inâyet* (VGMA, HD 1140: 240b) şeklindeki kayıttan Sultan Hatun'a ait bir darülhuffaz varmış gibi anlaşılmaktadır. Ancak başka kayıtlar bu bilgiyi teyit etmediğinden darülhuffaz adı sehven yazılmış olmalıdır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim öğretilen ve ezberletilen bir kurum olan darülhuffaz için sadece cüzhân atamasının olması da düşünülemez. Fakat 1522 yılına ait kayıtlarda, aynı aileye mensup kadınlardan Konya'da Nefise Hatun Darulhuffazı ve Bağdat Hatun Darulhuffazı gibi kurumlar yer almış ve her iki kurumda da mütevellîye vakıf gelirinin altında biri ayrılmıştı. Aynı kayıtlarda, Bağdat Hatun Darulhuffazı'nda *dört nefer hâfız düşenbe ve pençsenbe gün birer cüz' okurlarmış* yazmaktadır (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman 1996: 32).

5 Karamanoğulları'na bağlı bir Türkmen oymağı olan Turgutlular, bu oymağın başındaki ailenin adıdır. Yaşadıkları yöre, Akşehir gölünün kuzeyinden başlayıp Kazımkarabekir'e kadar uzanmaktadır (Sümer 2012: 420-421).

tasnifinde 7944 numarada kayıtlıdır. Sultan Hatun'a ait üç nüshası elde edilen vakfiye kayıtları çalışmada kullanılmıştır. Ancak asıl vakfiye olmadığı anlaşılan bu nüshalardan hangisinin kastedildiğini anlatmak için yetkililerce tasdik edilen onaylı, diğer ikisi ise suret olarak metinde zikredilmiştir.⁶ Üç vakfiyenin tarihi de aynıdır. Ancak aynı vakfa ait bu vakfiyeler arasında şahitler ve muhteva açısından farklılıklar mevcuttur. Muhtemelen ortaya çıkan davalar nedeniyle vakfiyelerin yeniden yazılması buna sebep olmuş olmalıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan vakfiyeyi, Konya Kadısı Ahmed ibn Yakub⁷ tanzim ederken Konya Nâibi Kadıade Hacı Mehmed Emin de aslına uygunluğunu tasdik⁸ etmiştir (VGMA, d. 582/1: 237-166; Ek 1). Kazasker Mehmed Mesud'un onayladığı vakfiyeyi şahitlerden Kâtip Hamza bin Kemaleddin el-Konevî yazmıştır. İsmi altındaki *mütevekkilen 'alallahu el-kavî* kaydı, vakfiyenin Allah'a tevekkül ederek güçlü bir şekilde yazıldığına işaret etmektedir (VGMA, d. 582/1: 237-166; Ek 1).⁹

Arapça olan vakfiye¹⁰ metinleri arasında az da olsa farklılıklar mevcuttur. Vakfiyenin girişinde, Allah'a hamd ü sena ve Hz. Muhammed'e salat

u selamdan sonra yapılan hayrın sevabıyla ilgili ayet ve hadisler zikredilirken suretlerde, giriş bölümünün bir kısmı verilmiştir (Ek 1, 6). Turgutoğlu Türbesi'nin yerinin "Muhammed Konevî Türbesi'nin" yanında bulunduğu onaylı vakfiyede sehven yazılmış olmalıdır. Zira bu isimle bir türbe yoktur. Nitekim diğer vakfiyelerde "Sadreddin Konevî Türbesi yanındadır" denilmiştir. Yine onaylı vakfiyede *'azîzetü'r-refîka-i Sultan Hatun binti Yusuf Şah Beg* şeklinde yazılan vâkif, suretlerde *'azîzetü'r-refî'ati Sultan Hatun binti Yusuf Şah Beg* olarak yazılmıştır. Bunların dışında nüshalar arasında vakfedilen yerlerle ilgili de küçük farklılıklar vardır. Kızılöyük, Vâdi-i Bahtiyar ve Vâdi-i Tazlı gibi isimler suretlerde geçmemektedir.

Vakfın kurucusu olan Sultan Hatun hakkındaki bilgiler vakfiyedeki kadardır. Bahse konu vakfiyeye göre Sultan Hatun, Yusuf Şah Bey'in kızıdır¹¹ (Ek 1, 2, 3). Vakfiyede geçen, *ceddü'l-vâkifeti'l-mu'azzamati ebû ümmihâ Hüseyin Beg bin Emirşah Beg* ifadesine göre, Sultan Hatun'un annesinin babası Hüseyin Bey'dir (Ek 1, 2, 3, 6). Daha net ifade etmek gerekirse Sultan Hatun, Hüseyin Bey'in torunudur.

Suret olduğu ifade edilen vakfiyelerin altında *şuhûdü'l-mazmûn* olarak, *Ebu Bekir bin Mahmud, İbrahim bin Mahmud ve Davud bin Yusuf* adlı kişiler şahit olarak belirtilirken (Ek 2, 3), onaylı vakfiyede şahitler arasında *Ebu Bekir bin Mahmud, İbrahim bin Mahmud, Davud bin Yusuf, Kâtip Hamza bin Kemaleddin el-Konevî, Ahmed bin Mesud, Emir bin Mahmud, Musa Fakih bin Mahmud ve el-Hâc Nühas bin el-Esver* isimleri yazılıdır (Ek 1). Suretlerdeki şahitlerin azlığı ile aynı vakfiyelerde, vakfiyeyi onaylayan ve tanzim

6 Metin içerisinde hangi vakfiyeye atf yapıldığı ekler bölümündeki sıra numarası verilerek gösterilmiştir.

7 1584 yılı evkaf defterinde de 1446 tarihli vakfiyeyi Konya kadısı *Mevlana Ahmed bin Yakub*'un düzenlediği yazılıdır (TKGMA, TD 584: 30b).

8 İsmi üzerinde *tubike 'aslîhi'l-vakfiyyeti'l-mergûbeti* ifadesi (Ek 1) onaylı vakfiyenin de kopya olduğunu ortaya koymaktadır.

9 4 Mayıs 1854 tarihinde işlem gören vakfiyenin üzerinde *Sultan Hatunındır* kaydı vardır (Ek 1).

10 1277 yılında Konya'ya giren Karamanoğlu Mehmet Bey'in verdiği karar, sanıldığı gibi, Türkçenin resmi yazı dili olması ile değil, Türkçeden başka dil konuşulmaması ile ilgiliydi. Konuşulması yasak edilen dilin Farsça olduğu muhakkaktır. Bu karar, Türk dilinin Farsçaya karşı bir tepkisidir (Sümer 1962: 225). İncelediğimiz vakfiyenin Arapça oluşu da buna delil olarak gösterilebilir. Nitekim Karamanoğulları'na ait diğer vakfiyeler de Arapçadır. Karamanoğlu Mehmet Bey'in 810 tarihli Arapça vakfiyesi, Karamanoğlu İbrahim Bey'in 827 tarihli Arapça vakfiyesi, Mirza Halil Bey'in 740 tarihli Arapça vakfiyesi, Karamanoğlu Alaeddin Bey'in 766 tarihli Arapça vakfiyesi, Karamanoğlu Halil Bey'in 745 tarihli Arapça vakfiyesi örnek verilebilir (Konyalı 1997: 61, 65, 68, 78, 81). Bu verilere göre Karamanoğulları, yazışmalarda Arapçayı yaygın bir şekilde kullanmıştır. Zira konuyla ilgili örnekleri çoğaltmak da mümkündür.

11 Seydişehir'de bulunan Rüstem Bey Türbesi içerisinde Sultan Hatun'un kabri vardır. Mezar taşında Sultan Hatun binti Emirşah Beg ibn Turgud Beg yazılıdır. 8 Şaban 825/28 Temmuz 1422 tarihli kabir taşı (Oral 1956: 50) olan Sultan Hatun ile bahsedilen Yusuf Şah kızı Sultan Hatun farklı kişilerdir. *Karye-i Zulmanda öşr-i vakf-ı türbe-i Sultan Hatun binti Emirşah Beg bin Ahmed Ağa* (TKGMA, TD 149: 31a) ile *Karye-i Suvarık nisf-i öşr-i vakf-ı türbe-i Sultan Hatun binti Yusuf Şah bin Ahmed Ağa an evlad-ı Turgud* (TKGMA, TD 149: 31b) kayıtlarında bu kişilerin karıştırıldığı görülmektedir. Zira vakfiyede Zulmanda'nın Yusuf Şah kızı Sultan Hatun'un vakfı olduğu yazılıdır. 1584 yılı Karaman vilayeti evkaf defterinde de *wakf-ı türbe-i Sultan Hatun binti Yusuf Şah bin Ahmed Ağa an evlad-ı Turgud* (TKGMA, TD 584: 30b) şeklinde yazılmıştır.

edenlerle ilgili bilgilerin olmaması gibi durumlar 582/1 nolu defterdeki vakfiyenin hatalarına rağmen asıl vakfiyeye daha yakın şekilde yazıldığını ortaya koymaktadır. Yine aynı vakfiyedeki şahitlerin isminden sonra *ve gayruhum* ifadesinin kullanılması ise, bütün şahitlerin isimlerinin yazılmadığını göstermektedir (Ek 1).

2. Vakfiyedeki Tarihi ve Coğrafi Bilgiler

2.1. Tarihi Bilgiler

Vakfiyedeki tarihi bilgilerde, Hüseyin Bey bin Emirşah Bey'le ilgili açıklamaların yanı sıra türbesine¹² de değinilmiş olup, türbenin eş-Şeyhü'l-kebir Sadreddin Konevî Türbesi'nin yakınlarında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Sultan Hatun'un babası Yusuf Şah Bey de zikredilmiştir. Kendisinden sonra mütevellî olacaklar sayılırken Ahmed Bey ibn Pir Hüseyin Bey ile Ömer bin Hüseyin bin Ahmet Bey'in isimleri verilmiştir ki bu isimler Turgutoğlu ailesinin bir kısmını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca vakfiyeye göre, 1446 yılında Sultan Hatun'un hayatta olduğu da anlaşılmaktadır.

2.2. Coğrafi Bilgiler

Vakfiye kaydında, vakfın sınırları açıklanırken dağ, kale, mevki ve bazı iskan yerlerinin adları verilmiştir. Verilen bu isimlerden Konya, Zengicek, Suvarık¹³, Dinek, Körkuyu ve Zulmanda yerleşim yerleridir. Öyük, Karaburun, Vîrâne, Sarıtaş, Kavak Ayvalı, Yakal, Geçiburun, Borukluburun, Vîrân ve Çatıyer mevki isimleri; Zengicek ve Keşlik¹⁴ kale adları; Loras Dağı ve Kocac Dağı

dağ adları; tarik-i Memlaha¹⁵ da yol ismidir. Bunların dışında kuyu anlamına gelen *bir* kelimesiyle Muhtar, Bey, Çıkrıklı ve Kum gibi birleşik isimler de yazılmıştır. Kuyu ismi ile belli bir mevki ifade edilmiş olmalıdır. Nitekim sonraki yıllarda görülen Nurluca Kuyu, Borukkuyu¹⁶ ve Yenikuyu gibi isimler görüşümüzü teyit etmektedir. Ayrıca vakfiyede Maydos, Zengicek, Gilet¹⁷ ve Körkuyu olarak zikredilen ve bir yerin veya bir köyün nihyeti yani sınırı anlamına gelen *tuhm* kelimesini tamamlayan yer isimleri de mevcuttur (Ek 6).

1522 yılı kayıtlarında Suvarık Köyü'ne bağlı mezraalar Furun-ı Kızıl, Germür, Kara Halil, Keşlik, Kozkilise, Körkuyu, Küçük ve Pişi Ağıld. Aynı tarihte Borukkuyu, Çıkrıklı, Çırgök-i Kızılviran, Dinek, Koçaç mezraaları ile Zulmanda, Maydos, Gilat ve Suvarık gibi köy isimleri de geçmektedir (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman 1996: 18, 32, 34). Bu bilgi vakfiyede geçen yer isimlerini teyit etmesi açısından önemlidir. Yine 17 Kasım 1701 tarihli hükme göre, Sultan Hatun Vakfı köylerinden Suvarık Köyü'nün hudutları vakfiyesine göre belirlenmiştir. Köyün güneyi Bîr-i Bey, Bîr-i Çıkrıklı ve Dinek Köyü; doğusu Tuhm-ı Zengicek ve Giled; kuzeyi Tuhm-ı Maydos; batısı ise Körkuyu Köyü, Keşlik Kalesi, tarik-i âmm, Bîr-i Kum, Virân ve Çatıyer adlı harabeyle sınırlıdır (TKGMA, TD 584). Bu, XVIII. yüzyılın başlarında aynı isimlerin kullanıldığını ve vakfiyedeki bilgilerin doğruluğunu göstermektedir.

Eskiden Zengicek diye bahsedilen yerleşim yeri, bugün Koçyaka Köyü iken, Zıvarık Köyü ise Altınnekin ilçesidir.¹⁸ "Suvarmak-sulamak" kelimele-

12 ... *ve'l-esbâb-ı 'ale't-türbeti bennâhâ ve a'sehâ ve enşehâ ceddü'l-vâkıfeti'l-mu'azzamati ebû ümmihâ Hüseyin Beg...* şeklinde vakfiyede Hüseyin Bey'in türbeyi yaptıran kişi olduğuna değinilmiştir (Ek 1; 2; 3; 6). Ferid Bey ve arkadaşları ise türbeyi Pir Hüseyin Bey'in oğlu Ahmet Bey'in yaptırdığını söylemiştir (Ferid Bey vd. 1339: 68). Ancak Konyalı, bu hatayı tespit etmiş ve kitabenin resmini ve metnini kitabına koyarak türbeyi Pir Hüseyin Bey'in yaptırdığını ifade etmiştir (Konyalı 1997: 765-766).

13 İsmi Sakyaruk olarak yazılmıştır. 1584 yılında ise İnsuyu kazasına bağlı Safyaruk Köyü olarak geçmiştir (TKGMA, TD 584).

14 Vakfiyelerde Keşlik olarak geçmesine rağmen günümüzde Keşlik adı kullanılmamasından dolayı bu şekilde yazılmıştır. Zaman içerisinde kelimenin geçirdiği değişikliği de gösteren bir örnektir.

15 Tuzla (Ünal 2011: 460) anlamına gelir.

16 1522'de Borukkuyu ile Kocac mezraa olarak yazılmış, her ikisinin de Zulmanda Köyü'nün yakınlarında olduğu belirtilmiştir (BOA, TT.d 455: 95).

17 Tahrir defterlerinde Gilat olarak da yazılmıştır (TKGMA, TD 149: 30b; BOA, TT.d 455: 91). 1466 yılı kaydına göre Zengicek'e bağlı Giled Köyü'nün öşrü, Konya'daki Nefise Hatun Türbesi vakfidir (BOA, MAD.d 241: 96b). 1522 yılı kayıtlarına göre ise Gilat Köyü öşür gelirinin yarısı Sultan Hatun Türbesi'ne kaydedilirken aynı defterde köyün 720 akçelik geliri Bağdat Hatun Darülfıfazi vakfı olarak yazılmıştır (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman 1996: 18, 32).

18 1963 yılında Zıvarık, Altınnekin adını almış, 1987 yılında ilçe merkezi olmuş ve 20 köy ilçeye bağlanmıştır (Ceran 2000: 182; Şaşmaz 2014: 150).

rinden türeyen Suvarık'ın ismi zamanla değişerek Zıvarık şeklini almıştır. 1942'de toplu bir yerleşim yeri olmayan Zıvarık'ın, 90 hanesi bir yerde, 15 hanesi Körkuyu denilen yaylada, 15 hanesi de Yeni Yayla'daydı. Körkuyu Zıvarık'a yedi, Yeni Yayla ise 10 km uzaklıktaydı. Bunların dışında Zıvarık'ın Keşlik ve Gilet adında iki yaylası daha vardı (Ayas 1942: 59). Bölgede bulunan diğer yerleşim birimlerinden Hoydos, Akıncılar kasabası diye tanınırken Maydos ise, Altınekin'in Yenice Mahallesi olarak bilinir (Ceran 2000: 182).¹⁹

3. Sultan Hatun'un Vakıfları

Vakfiyede adı geçen Zengicek Vilayeti'ne²⁰ bağlı Zulmanda²¹ Köyü'nün tamamı ile yine aynı vilayete bağlı Suvarık²² Köyü'nün yarısı Turgutoğlu Türbesi'ne vakfedilmişti.²³ 30 Nisan 1841'de de, Suvarık ve Zulmanda köylerinin Sultan Hatun'a ait vakıf yerleri olduğu zikredilmiştir (BOA, *EV.EVM* 74/52).

1466 yılında "karye-i Suvarık tâbî' Zengicek 'öşri-nıf Konya'da Sultan Hatun'un Türbesi'ne vakıf-ıdır vakfiyyet mukarrer olundu..." yazılırken kö-

yün öşrünün yarısı olan 1.125 akçe ile köydeki zimmelerin öşrünün yarısı olan 618 akçe vakfa gelir kaydedilmişti (BOA, *MAD.d* 241: 92b-93a). Aynı tarihte *karye-i Zulmanda tâbî-i Zengicek 'öşri Konyada Sultan Hatunun Türbesine vakfıdır vakfiyyet mukarrer olundu ve 'örfiyyesi timâr-ı mezkûr* ifadesine ek olarak vakfın köyden 1.930 akçe geliri olduğu belirtilmişti (BOA, *MAD.d* 241: 95b-96a). Bu verilere göre, 1466 yılında vakfın toplam geliri 3.673 akçe olmuştur.

1476 tarihli vakıf defterinde bahse konu vakıf, Sultan Hatun Türbesi Vakfı diye geçmektedir. Vakfiyesinin görüldüğü belirtilen deftere, vakfın tevliyet şartları ile vakfın gelirlerinin görevliler arasında nasıl dağıtılacağı da yazılmıştır. Türbenin vakıfları arasındaki Zengicek'e bağlı Saray Köyü, Zulmanda Köyü ve Suvarık Köyü isimleri yazılan defterde, Saray Köyü ile ilgili vakfiye yok denilerek Nefise Hatun'a kayıtlı olduğu belirtilmiştir. Zulmanda Köyü ile ilgili de vakfiye yok kaydı düşünülmüştür (Uzluk 1958: 20). Ancak incelediğimiz vakfiyelerde Zulmanda ile Suvarık²⁴ köylerinin Sultan Hatun'un vakfı olduğu kayıtlıdır.

1483 yılında, Sultan Hatun Türbesi Vakfı'nın tevliyeti Seyyid İsa üzerindeydi. Aynı tarihte vakfın geliri, Suvarık'tan *hâsıl-ı nisf-i öşr* 1.600 akçe, Zulmanda Köyü'nden *hâsıl-ı öşr* olarak 1.200 akçeydi. Toplamda ise vakfın bu iki köyden 2.800 akçe geliri vardı (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 26a; Erdoğan 2003: 100).

1500 yılında Sultan Hatun Türbesi Vakfı'nın mütevellisi Mevlana Taceddin idi. Bu tarihte vakfın gelirleri, Suvarık Köyü'nden *hâsıl-ı nisf-i öşr* 1.595 akçe ve Zulmanda Köyü'nden *hâsıl-ı öşr* olarak 1.125 akçeydi. Toplamda ise vakfın bu iki köyden 2.720 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD* 565: 47a). Aynı defterde vakfa, Suvarık Köyü'nden 1.600 akçe ve Zulmanda Köyü'nden 1.200 akçe olmak üzere 2.800 akçe gelir yazılmıştı (TKGMA, *TD* 565: 31b). Mükerrer yazılan bu kayıtlardan vakfın gelirinin 2.800 akçe olduğu kabul edilirse vakfın gelirinde bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

19 Zıvarık, 1920 yılında Konya merkeze bağlı bir nahiye olarak oluşturulmuştur. 1928 yılında Konya merkeze bağlı Dedeler, Zengicek, Zıvarık, Sarnıç, Kal'a, Göğenç, Hoydos, Yamaç Kuyu isimleri ile Zengicek nahiyesine bağlı Akviran, Obruk, Ölmez, Burhaniye, Çaldere ve Hacı Numan köyleri yazılmıştır. 1930 yılında ise bazı köyleriyle birlikte Zıvarık, Cihanbeyli kazasına bağlanmıştır. (*Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimiz Adları* 1928: 828; Şaşmaz 2014: 130, 170). 1 Mart 1968 tarihine kadar yazılan köy adları içerisinde Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Altınekin bucağına bağlı köyler ise şöyle sıralanmıştır: Akçaşar, Akıncılar, Akköy, Borukkuyu, Dedeler, Hacinumman, Karakaya, Koçaş, Koçyaka, Mantar, Oğuzeli, Ölmez, Sarnıç, Topraklık, Yenikuyu, Yeniayla. Bu köyler arasında Karakaya'nın Mernek, Koçyaka'nın Zengicek ve Akıncılar'ın Hoydos olarak eski adları da verilmiştir (*Köylerimiz* 1968: 318, 369, 679). Bu 16 köy, 1973 yılına da aynen geçmiştir (*1973 İl Yıllığı*: 1973: 139).

20 Günümüzde Konya'nın Altınekin ilçesi Koçyaka Köyü'ne karşılık gelen Zengicek, 1513'te Karaman vilayetinin 25 kazasından biriydi. Kanuni döneminde ise Turgut sancağına bağlı bir kaza idi (Ceran 2000: 162).

21 Köyün ismi belgelerde Sulmanda, Zulmanda ya da Solmanda şeklinde geçmiştir. Ama metin içerisinde birliktelik olması için Zulmanda tercih edilmiştir.

22 Safaruk ya da Suvarık olarak ifade edilen yer Zıvarık'tır. Metindeki karışıklığın önüne geçmek için köyün ismi Suvarık olarak yazılmıştır.

23 XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir kayıta, Suvarık Köyü'nün yarısı, Zulmanda Köyü'nün tamamı ile Germür, Koz-kenise, Firun-ı Kızıl, Körkuyu ve Çırgök-ı Kızılviran mezraaları Sultan Hatun'un vakıfları arasında sayılmıştır (Kahraman 2009: 93).

24 Suvarık Köyü mahsulünden almak üzere yıllık beş hisse galle ile en'am-hân ve fetih-hân görevlerini yerine getirenler de vardı (VGMA, *d* 2178: 130-117).

1522 yılında Konya merkezde bulunan Sultan Hatun Türbesi Vakfı'nın gelirleri, bahse konu Suvarık Köyü'nden *hâsıl-ı nısf-ı öşr* 4.525 akçe ve Zulmanda Köyü'nden²⁵ *hâsıl-ı öşr* olarak 2.530 akçe olmak üzere toplam 7.055 akçeydi (387 Numaralı *Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman* 1996: 34). Aynı tarihli mufassal bir defterde ise Sultan Hatun Türbesi'nin Gilet Köyü'nden 820 akçe galle ve 100 akçe kovandan olmak üzere 920 akçe; Suvarık Köyü'nden²⁶ 4.000 akçe galle, 200 akçe kovan, 150 akçe bostan, 150 akçe bağ ve 25 akçe bezirhane olmak üzere 4.525 akçe; Suvarık Köyü'ne bağlı mezraalardan Germür'den 1.400 akçe, Furun-ı Kızıl'dan 100 akçe, Gesgel ile Dinledik nam-ı diğer Yenice'den 400 akçe, Körkuyu'dan 120 akçe, Çirgök-i Kızılviran'dan 50 akçe olmak üzere toplam 2.070 akçe; Zulmanda Köyü'nden 2.500 akçe galle ve 30 akçe kovandan toplam 2.530 akçe gelirleri vardı (BOA, *TT.d 455*: 91, 92, 93, 95). Türbenin toplam geliri 9.125 akçe olmaktadır. Suvarık'a bağlı mezraalardan elde edilen gelir çıkarıldığında türbenin geliri 7.055 akçe olmaktadır.²⁷

XVI. yüzyılın ilk yarısına ait başka bir kayda göre vakfın Suvarık ve Zulmanda köylerinden galle, kovan, bostan, bağ ve bezirhaneden 11.300 akçe geliri vardı (Kahraman 2009: 93). Suvarık'a bağlı mezraaların gelirleri de bu toplam içerisinde yer almaktadır.²⁸ Bu veriler, zaman içinde vakfın gelirinin azımsanmayacak miktarda arttığını göstermektedir.

25 Öşr-i zemin olarak Sultan Hatun Türbesi'ne kaydedilen Zulmanda Köyü aynı tarihte 43 nefer ve 29 hane iken Suvarık Köyü ise 73 nefer ve 52 hane olarak yazılmıştır (387 Numaralı *Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman* 1996: 18).

26 Suvarık Köyü bu tarihte yanlışlıkla Hond Hatun Türbesi vakfı olarak yazılmıştır (BOA, *TT.d 455*: 92).

27 Bu durumda DAGM tarafından yayınlanan icmal defter ile bu tahrir defterinin verilerinin tuttuğu anlaşılıyor. O halde 1530 tarihli olduğu ifade edilen defter, 1522 tarihli defterin icmalı olduğundan her ikisini de 1522 tarihli olarak kabul etmek uygun olacaktır. Ancak bu defterlerin tarihi ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Bu konuda bkz. (Beldiceanu 1985; Yediylidiz 1985; Miroğlu 1975; Yörük 2005; Aköz 1992; Erdoğru 2006).

28 Suvarık'a bağlı mezraalardan elde edilen gelir 2.275 akçe idi. Bu miktar çıkıldığı zaman vakfın 9.025 akçe geliri kalmaktadır. Bu mezraaların XVI. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerde zikredilmesi zamanla vakıf arazilerin genişlediği şeklinde değerlendirilebilir.

Aralık 1584'te Sultan Hatun Türbesi vakıflarından elde edilen gelirler Suvarık Köyü'nden *hâsıl-ı nısf-ı öşr-i gallat ve bagat ve kovan* olmak üzere vakıf hissesi 3.400 akçe, Zulmanda Köyü'nden *hâsıl-ı öşr-i gallat ve nısf öşr-i kovan* olarak 2.768 akçeydi. Toplamda ise vakfın bu iki köyden 6.168 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 584*: 30b).

III. Murat dönemine ait bir defterde²⁹ ise Sultan Hatun Türbesi vakıfları şöyle yazılmıştır: Zengicek'e bağlı Gilat Köyü'nden³⁰ 896 akçe buğday, 770 akçe arpa ve 44 akçe kovan öşründen toplam 1.710 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 149*: 30b-31a). Zengicek'e bağlı Zulmanda Köyü'nden 1.568 akçe buğday, 1.160 akçe arpa ve 40 akçe kovan öşründen olmak üzere toplam 2.768 akçe geliri yazılmıştır ama toplam gelir 2.668 akçedir (TKGMA, *TD 149*: 31a-31b). Yine Zengicek'e bağlı Suvarık Köyü'nden 1.260 akçe buğday, 1.200 akçe arpa, 200 akçe bostan, 251 akçe kovan, 414 akçe bağçe ve 75 akçe bezirhane olmak üzere 3.400 akçe gelir kaydedilmiştir (TKGMA, *TD 149*: 31b-32b). O halde vakfın toplam geliri 7.878 akçe olmaktadır. Gilat Köyü geliri düşüldüğünde 6.168 akçe geliri kalan vakfın 1584 yılıyla aynı gelire sahip olduğu görülmektedir.

Türbeye bağlı vakıf arazilerin kullanımı konusunda zaman zaman anlaşmazlıklar da çıkmıştır. Nitekim bu anlaşmazlıklardan birinde vakfiyeye de müracaat edilerek sorun çözülmeye çalışılmıştır. 17 Kasım 1701 tarihli hükme göre, Sultan Hatun Vakfı köylerinden Suvarık³¹ Köyü'nün hudutları vakfiyesine göre belirlenmiştir. Köyün güneyinde Bi'r-i Bey, Bi'r-i Çıkrıklı ve Dinek Köyü; doğusunda Tuhm-ı Zengicek ve Giled; kuzeyinde Tuhm-ı Maydos; batısında Körkuyu Köyü, Keşlik Kalesi, tarik-i âmm, Bi'r-i Kum, Virân ve Çatyer adlı ha-

29 Deftere sonradan eklenen notlarda 28 Ağustos 1709 görülmektedir. Ancak defterde III. Murat'ın tuğrası vardır. Bunun yanında deftere sonradan eklenildiği düşünülen bir kayıta 22 Mayıs 1593 tarihi okunmaktadır. Bütün bilgiler gözden geçirilince bu mufassal defterin III. Murat dönemine ait olduğu ve tahminen 1591 yılında yazıldığı söylenebilir (TKGMA, *TD 149*: 3a, 34b-35a, 70a).

30 Defterde *mezraa-i Gilet der nezd-i karye-i Suvarık hâsılı karye hâsılı ile mahsûbdur* (TKGMA, *TD 149*: 32b) kaydı ile köy yakınlarında benzer isimle bir mezraanın olduğuna da değinilmiştir.

31 Sefyaruk olarak yazılmıştır.

rabe vardı. Seyyid Mehmet Ağa, köyün güneyinde ve köy hududuna bitişik olan Çıkrıklı ve Dinek mezraalarının zeametinden olduğunu iddia etmiştir. Daha önce bu konuda iki hüccet verilerek anlaşmazlık çözülmüş olmasına rağmen zaimin, Çıkrıklı ve Dinek mezraalarını kendi zeametine ekleyerek “öşür alırım” demesi üzerine vakıf mütevellisinin vekili aracılığıyla ferman, vakfiye, hüccet ve fetvaya bakılarak meselenin çözülmesi istenmiştir. Mehmet Ağa, Çıkrıklı ile Dinek mezraalarının kendi zeametinden olduğunu, vakfiyede kayıtlı Bi’r-i Bey, Bi’r-i Çıkrıklı ve Dinek Köyü’nün hududuna kadar vakıf olduğunu söylemiş. Bir iki defa şer ile halledilip hüccet almış, vakfiyede kayıtlı olduğu hakkında bilgim yoktur deyince iddia sahiplerinden şahitler istenilmiş, Suvarık sakinlerinden iki şahit yukarıdaki sınırları tekrar etmişler ve bu hudutlar içerisindeki yerler ile buralardan alınan öşürün vakfa ait olduğunu beyan etmişlerdi. Ayrıca vakfiye, hüccet ve fetvalara bakılmıştır. *Bir def’a şer’ile fasl ve hükm ve hüccet olunan da’vânın tekrâr istimâ’ı câ’iz olur mı? El-cevâb: Olmaz. Ve bir sûretde kâdı da’vâ-yı mezbûreyi tekrâr istimâ’ ve hükm-i evvelin hilâfına hükm idüb hüccet virse hükm-i nâfiz ve hücceti mu’tebere olur mı? El-cevâb: Olmaz.* Sonra fermana bakılmış, bu yerlerin vakıf toprağında olduğuna dair hüccet verilmişken zaimin onu dikkate almayıp kendi isteğine bağlı naib senediyle o yerlerin öşür ve resmine müdahale etmek arzusunda olduğunu dile getiren mütevellinin vekili hüküm talep etmiştir. Verilen emirde sınırı belli olan yerlerin vakfa ait olduğu ve sipahinin alakası olmadığı belirtilirken sipahi; Bi’r-i Bey, Bi’r-i Çıkrıklı ile Dinek Köyü’ne karışmaması konusunda tembih edilmiştir (TKG-MA, TD 584).

Turgutoğlu ailesinden Emir Şah, Pir Hüseyin, Ahmet ve Ömer Beyler ile Sultan ve Nefise Hatunlar’ın türbe vakıfları vardı. Ancak bunların dışında Emir Şah, Pir Hüseyin Bey ve Ahmet Bey’in müstakil türbeleri de bulunmaktaydı (Konyalı 1997: 776). Bu bilgiler ışığında “Sultan Hatun’un da müstakil bir türbesi var mıdır?” sorusu akla gelmektedir. Sultan Hatun ile ilgili, *vâkife-i mezbûrenin türbe-i şerifesinde cûzhân ciheti mutatarrıfı* (BOA, EV.BKB 98/53) ifadesi onun bir türbesinin olduğunu göstermektedir. Zira bu bil-

gi bütün belgelerde desteklenmektedir. Ancak türbenin yeri ile ilgili bir bilginin olmaması kafa karışıklığına yol açmaktadır. Bazı araştırmacıların “Turgutoğlu Pir Hüseyin Bey Türbesi’nde medfun bulunan diğer kişiler; Ahmet Bey, Ömer Bey, Nefise Hatun, Bağdat Hatun, Sultan Hatun ve Hondi Hatun’du” (Ferid Bey vd. 1339: 68) ifadeleri ile “Bu hatunların mezarları türbenin avlusundaki mezarlıktadır” (Konyalı 1997: 766) varsayımı ayrı bir türbe yokmuş izlenimi vermektedir. Ancak 1466 yılından itibaren bütün kayıtlarda Sultan Hatun’un Türbesi zikredilmiş ve vakıfları hakkında bilgi verilmiştir. Bununla birlikte türbenin Konya’da olduğu da belirtilmiştir (BOA, MAD.d 241: 92b, 95b). Turgutoğlu Türbesi’ne yapılan vakıflar zamanla türbenin genişlediği şeklinde de değerlendirilebilir. Ancak şu ana kadar adı geçen türbede Sultan Hatun’un mezar taşı çıkmadığı için konuya ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Ancak Sultan Hatun Türbesi’ne ait belgelerde verilen bilgilerde türbesinin Konya’da olduğunun belirtilmesi ile Sultan Hatun’un vakıflarını Turgutoğlu Türbesi’ne vakfetmesi gibi veriler Turgutoğlu Türbesi’ne zamanla yeni eklemeler yapılmış olabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır. Bu sebeple Sultan Hatun Türbesi olarak bahsedilen yapı, Turgutoğlu Türbesi yanına eklenmiş bir yapı da olabilir.³²

Vakfiyenin altına düşülen notlarda Zivarık Köyü’nden altı seferde toplam 298 kile buğday ve 258 kile arpa alındığı görülür. Konya kilesiyle ölçülen buğday ve arpanın kıymeti toplamda 3.525 kuruş tutmuştur. Bundan hademe ve görevlilere 2.938,5 kuruş ve îcâbât adıyla 175 kuruş düşününce, müteveli zimmetinde 411,5 kuruş kalmıştı. İlgin kazası kadı vekili es-Seyyid Mehmet Nuri bu hesaptan sonra defteri onaylamıştı (BOA, EV.HMH.d 7944). Sultan Hatun Vakfı’nın 1872 yılına ait muhasebesine göre ise vakıf görevlilerine verilen 223 kuruşluk geliri, masraf olarak defterde gösterilmiştir (VGMA, d. 3183: 008).

Turgutoğlu Ömer Bey, Sultan Hatun, Bağdat Hatun ve Nefise Hatun vakıflarının mütevellisinin

32 Sultan Hatun tarafından yapıldığı Konyalı tarafından belirtilen zaviye (Konyalı 1997: 772) ile ilgili herhangi bir kayıt tespit edemedik. Ancak bahsedilen bu zaviyenin aynı aileden başka bir kişiye ait olduğu söylenebilir.

70 senesine ait bedeli, mal sandığından aldığına dair 23 Şubat 1855 tarihli senedin altında mütevellinin mührü vardır (BOA, *EV.MH* 496/89). Bu vakıfların 12.419 kuruş 16 para olan geliri içerisinde Suvarık'tan 864 kuruş 8 para bedel ile 67 kuruş 12 para zam Sultan Hatun Vakfı adına yazılmıştır (BOA, *EV.MH* 496/90). Aynı kayıtlarda mütevellî ve vakıf hademelerine 10.863 kuruş 6 para ayrıldığı da kayıtlıdır. Bu duruma göre, ismi geçen vakıfların yöneticilerinin aynı olduğunu ve hesaplarının birlikte yapıldığını söylemek mümkündür.

4. Vakfın Görevlileri

Vakıflarda, gerekli işleri yapan ve çeşitli isimlerle anılan görevliler olurdu. Bu anlamda tarihi süreçte Sultan Hatun Vakfı'nda da farklı nitelikteki kişiler görev yapmıştı. Aşağıda belirtildiği üzere vakıfta mütevellî, nazır, câbî, kâtip ve cüzhân gibi görevliler vardı. Ancak bunların içerisinde vakfiyeden de anlaşıldığı üzere, adı geçen vakıfla ilgili en önemli grup, cüzhân adı verilen görevlilerdi. 1584 yılına ait evkaf defterinde vakfa bevvab lazımsa bir hisseye tasarruf etmesi yazılırken kitabet, nazır ve câbî cihetlerinin vakfiyede kayıtlı olmadığı belirtilmiştir (TKGMA, *TD* 584: 30b).

4.1. Mütevellî

Mütevellî, vakfın işlerini vakfiye şartları ve dini hükümler çerçevesinde idare etmek için tayin olunanlar hakkında kullanılan bir tabirdi. Vakıfta tasarruf hakkına sahip olan mütevellî,³³ vâkıfın şartıyla veya 'kadî'nin nasbıyla tayin olunurdu³⁴ (Pakalın 1993: 640). Vakıf işlerini idare etmek üzere tayin edilen vakfın mütevellîsine, o vakfın nezareti verilmezdi (Berki 1966: 31, 43; Ünal 2011: 507). Zira aynı kişi hem denetleyen hem denetlenen görevinde bulunamazdı. Mütevellî

33 1644 yılında, Turgutoğlu evkafından yıllık 35 akçe kira bedeliyle tutulan dört evlek miktarı boş arazinin tasarrufu da mütevellî tarafından mahkemede, bedeli karşılığında verilirken geliri de mütevellîye teslim edilmişti (KŞS 7: 41-1).

34 Turgutoğlu vakıflarının tevliyet görevinin dörtte üçü üzerinde olan kişiye boşta kalan diğer hissenin de verilmesi, Konya naibi ve Konya kadısı tarafından bildirilince evkaf-ı hümayun müfettişinin de bu konuda verdiği ilam üzerine evkaf-ı hümayun nazırının telhisi gereği bu kişiye berat verilmişti (BOA, *EV.MH* 508/69).

tayin edilecek kişinin aklı başında, adaletli ve güvenilir, vakfın işlerini yürütecek bilgi ve tecrübe-ye sahip bir kimse olması gerekirdi. Görevlendirilecek kişilerin erkek ve kadın olmasında ise bir fark yoktu (Öztürk 2006: 218). Nitekim incelediğimiz vakfın vâkıfı da kadındır ve tevliyetin önce kendisinde olmasını şart koşmuştur. Atanan vakıf mütevellîsinin görevleri ise, kendisine emanet edilen vakıf mirasının bütünlüğünü korumak, bu mirası sürekli üretim yapacak halde bulundurmak, gelirlerini arttırmak, vakıfta çalışan kişileri denetlemek ve onların ücretlerini ödemektir (Yediyıldız 2003: 181).

Zulmanda ve Suvarık köylerini Turgutoğlu Türbesi'ne vakfeden Sultan Hatun, vakfiyesinde kimlerin mütevellî olacağını belirlemişti. Buna göre yaşadıkça tevliyeti kendi üzerine alan vâkıf, sonra evlatlarına, evlatlarından kimse kalmazsa Pir Hüseyin Bey oğlu Ahmet Bey ve oğullarına, Ahmet Bey neslinden kimse kalmaz ise kardeşinin oğlu Ahmet oğlu Hüseyin oğlu Ömer'e ve onun evlatlarına bırakmıştı (Ek 1, 2, 3, 6, 7). Vâkıf, kendi nesli içinden güzel ahlak sahibi olanlar ile vakfı iyi idare edebileceklerin mütevellî olmasını *aslah*³⁵ kelimesiyle ifade etmişti (Bkz. Berki 1966: 6). Bununla birlikte vâkıf, evladının derecelerine göre bu görevi yapacaklarını *batnen ba'de batnin* şeklinde ifade etmiştir ki, bu şekilde evlada meşrut vakıfta, ön batında olanlar şarttan istifade edebilirdi. *Karnen ba'de karnin* ifadesi ise devir devir anlamına gelmekle birlikte vâkıfın şartı gereği önceki ve sonraki batınlardaki evlatların gelire hak kazandığını gösterirken *neslen ba'de neslin* ifadesi ise, nesil nesil anlamına gelmekle birlikte dereceye göre istifade yerine, evlatların hepsinin eşit şekilde tasarrufunu göstermektedir (Berki 1966: 8, 30, 44). Vakıfta görev alacak evladı kalmadığı takdirde ise, şehrin hakiminin kararıyla birinin atanması vakfiyeye kaydedilmiştir ki bu, vakfın sonsuza kadar yaşayacağına olan inançtan kaynaklanmış olmalıdır.

Vâkıfın şartına göre, tevliyet görevine yapılan tayinlerde *batn-ı evvelde* bulunmak önemli bir

35 Belli özelliklere sahip kişilerin vakıfta görev almasını istemesi, vakfın güzel idare edilerek uzun yıllar faaliyette bulunmasını temin etmek amacıyla yapılmış olmalıdır.

kriter olarak ele alınırdı (BOA, *EV.MH* 444/126). Atamalarda bu görevi yürüten kişi öldüğü zaman tevliyet, oğullarına geçer, oğullarından bir veya birkaçının ölümü üzerine ise, ortak olarak görevi yürüten kardeşlere, görev verilirdi (BOA, *EV.MH* 444/127). Batn-ı evvelde bulunmak, Sultan Hatun'un vakfiyesindeki şartlardan biri olduğundan, bu vakfın yöneticiliğini yapacak kişilerde aranan bir kriterdi. Bundan dolayı Sultan Hatun'un, önce kendisinin sonra da ismini saydığı akrabalarının vakıftan istifadesini şart koşması, vakfın aile vakfı özelliğini ortaya koymaktadır.

M. Zeki Oral vakfiye ile ilgili verdiği bilgilerde, Sultan Hatun, vakfın gelirlerinin 1/6'sını mütevellî olanlara, 5/6'sını ise yedi parçaya bölerek türbede pazar ve cuma geceleri Kur'an okuyup haftada bir defa hatim edecek olan hafızlara eşit olarak verilmesini şart koşmuştur (Oral 1956: 34) demektedir. Fakat Kur'an-ı Kerim okuma günleri vakfiyede "yevmi'l-isneyn ve'l-hamsîn" şeklinde geçmektedir ki Arapça'da ikinci gün pazartesi ve beşinci gün perşembeyi ifade etmektedir. Bu durum 1476 tarihli vakıf defterinde de belirtildiği şekilde verilmiş olup mütevellî ve hafızların hisseleri ile hafızların pazartesi ve perşembe günleri hatim yaptıkları "...cihet-i tevliyet südüs, baki huffazı [düşenbih ve pencüşenbih]³⁶ hatmederler" şeklinde yazılmıştır³⁷ (Uzluç 1958: 20; Konyalı 1997: 772). 1584 yılında *cihet-i tevliyet evlâd-ı vâkifa meşrût südüs mahsul* olarak yazılmıştır (TKGMA, *TD* 584: 30b). Bu kayda göre de Sultan Hatun neslinden olanlara şart koşulan tevliyet görevi karşılığında vakıf gelirlerinin 1/6'sı mütevellî olanlara aitti.

17 Kasım 1701 tarihinde vakfın³⁸ mütevellîsi Nuh Bey ibn Mustafa Efendi idi (TKGMA, *TD* 584). Turgutoğlu evladından Ahmet Bey, Ömer Bey, Sultan Hatun, Bağdat Hatun, Fekıyye Hatun, Hasan Bey ve Nefise Hatun vakıflarının tevliyetine mutasarrıf Seyyid Mehmet bin Seyyid Mehmet

ölünce, yerine Seyyid Ahmet, es-Seyyid Mustafa ibn es-Seyyid Mehmet ile es-Seyyid Halil bin Hasan atanmıştı. Ancak *aslah ve erşed* evlattan olan ve atama yapıldığı zaman başka şehirde bulunan Seyyid el-Hâc Mustafa bin Seyyid el-Hâc Osman buna itiraz etmişti. Bunun üzerine şahitlerin dinlenmesiyle durum anlaşıldığından, Konya naibinin arzı ve reisülküttabın ilamı üzerine 14 Ekim 1807'de iştiraken atanmışlardı (VGMA, *d.* 272: 135). 9 Şubat 1815 tarihli atama kaydında ise, aynı vakıfların tevliyeti, vâkif evladından olan es-Seyyid el-Hâc Mustafa bin Seyyid el-Hâc Osman ile 'ammizâdeleri es-Seyyid Ahmet Bey ve es-Seyyid Mustafa Bey ibn Mehmet Bey üzerinde iken, Seyyid el-Hâc Mustafa ölünce üzerine kayıtlı bulunan hisse ortaklarına devredilmişti (VGMA, *d.* 2178: 129-114; BOA, *EV.HMH.d* 7944). Verilen örnekte görüldüğü üzere, her vakfın ayrı ayrı mütevellîsi yoktu. Turgutoğlu Türbesi'ne yapılan vakıfların tamamının mütevellîleri aynı kişi ya da kişilerdi. Böyle bir durum 1853-1854 yılında da görülür. Verilen tarihte vakıfların tevliyeti, Seyyid Halil ibn Hüseyin ile Seyyid Mustafa Halife ibn Mehmet adlı kişiler üzerinde iken Seyyid Halil'in ölümü üzerine Seyyid Mustafa'ya *batn-ı evvelde evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı vâkifûn olduğundan* boşta olan hisse de verilmişti (BOA, *EV.MH* 508/69). Yani tevliyet görevi, "kayd-ı hayat" şartıyla verilmekte ve ölüm gibi nedenlerle boşalan görev vakfiyedeki şart gereği atama yapılmaktaydı.

1872'de Turgutoğlu Ahmet Bey, Sultan Hatun, Bağdat ve Nefise Hatun vakıflarının mütevellîleri Mehmet, Nuh, Mustafa ve Hüseyin adlı kişilerdi³⁹ (VGMA, *d.* 3183: 008). Elimizdeki belgeden anlaşıldığı üzere, dört vakfın görevli mütevellî, nazır ve cüzhân gibi görevlilerinin aynı kişiler olduğu ve her bir vakıftan vazifeleri karşılığı ayrı ayrı ücret aldıkları anlaşılmaktadır. Bu insanlara farklı vakıflarda görev verilmesinin nedeni, onların daha çok ücret alarak geçimlerini rahatça sağ-

36 Düşenbe ve pencşenbe olmalıdır.

37 XVI. yüzyılın ilk yarısında, vakıftaki tevliyet görevine 1.930 akçe masraf kaydedilmişti (Kahraman 2009: 93).

38 1584 tarihli Karaman evkaf defteri içerisinde bulunan perakende bir vesika olan bu kayıttaki vakıf, Turgutoğlu Sultan Hatun binti Yusuf Şah Bey Darülhuffazı olarak yazılmıştır.

39 26 Haziran 1861 tarihinde, taht değişikliği nedeniyle *umûmen tecdîd-i berât olunmak kâ'ide-i mer'iyye-i saltanat-ı seniyyeden olduğuna binâen* Sultan Hatun ve diğer vakıfların mütevellîleri olan Mehmet, Mustafa, Nuh ve Hüseyin'in ellerindeki 3 Mart 1858 tarihli eski beratları yenilenmişti (BOA, *EV.MH* 1137/126). Belgede isim Hasan olarak yazılmış ama diğer belgede Hüseyin olarak yazıldığından Hüseyin olarak alınmıştır.

lamalarını ve işlerine konsantre olmalarını temin etmeye yönelik olmalıdır. *Ber mûceb-i teâmül-i sūdüs mütevellî* şeklinde ifade edilen bu kişiler, dört vakıftan toplamda 670 kuruş ücret almışlardı.

4.2. Nâzır

Mütevellinin tasarruflarına nezaret etmek üzere vâkıf ya da hâkim tarafından görevlendirilen nazır (Berki 1966: 44), vakıflarda görev yapan kişilerdendi.⁴⁰ Mütevellî nazırın görüşünü almadan vakıf üzerinde bir tasarrufta bulunamazdı (Akgündüz 2013: 359). Nazır, vakıf ve mütevellî ile yakından ilgilenir, harcamaları kontrol edip usulsüzlükleri bildirirdi. Kısaca söylemek gerekirse nazır, vakfın idaresini denetleyen görevliydi.

XVI. yüzyılın ilk yarısında, Sultan Hatun Vakfı'nda öşrün yarısı karşılığında bir nazır görevlendirilmişti⁴¹ (Kahraman 2009: 93). Ancak görevlinin sadece bu vakfın nazır olduğunu söylemek mümkün değildir. Türbeye yapılan diğer vakıfların nazır da aynı olmalıdır.⁴² Konya'da bulunan Turgutoğulları'ndan Ömer Bey, Ahmet Bey, Nefise Hatun, Bağdat Hatun, Sultan Hatun vakıflarının yıllık bir hisse galle ile nazırları olan İbrahim ve Cafer'in görevdeki kusurları nedeniyle yerlerine Eylül 1644 tarihinde Hasan, nazır tayin edilmiştir (KŞS 9: 176-1). Ömer Bey, Nefise Hatun, Bağdat Hatun ve Sultan Hatun vakıflarının birlikte görülen hesabında, nazır olarak Bekalızade Hacı Mustafa Efendi'ye bu vakıflardan toplam 352 kuruş 10 para, Bekalızade Abdurrahman Efendi'ye ise 302 kuruş ödeme yapılmıştır (VGMA, d. 3183: 008). Bu bilgiden de anlaşılıyor ki vakıfların hepsinin nazır aynı kişilerdir. Dolayısıyla Sultan Hatun Vakfı'na ayrı bir nazır ataması yapılmamıştır. Zira vakfiyede de nazıra dair bir kayıt yoktur.

40 Vakıflarda bu şekilde görevlendirilen nazır adı verilen görevliler denetim yaptığı gibi yargı yetkisine sahip hakimlerin de vakıf malları üzerinde kontrol ve teftiş yetkileri vardı. Dolayısıyla vakfın mütevellîleri bazı tasarrufları yapabilmek için hakimlerin görüşünü almak zorundaydı (Akgündüz 2013: 360).

41 Aynı tarihte vakıfta kapıcı anlamına gelen ve vakfı açık kapayan kişi olan bevvab da görevlendirilmişti (Berki 1966: 9).

42 XVI. yüzyılın ilk yarısında, Bağdat Hatun Türbesi Vakfı'na da "nısf-ı öşr" 94 akçe ile bir nazır yazılmıştı (Kahraman 2009: 94). Ancak nazırların isimleri zikredilmediğinden görevlilerin aynı olup olmadığı anlaşılabilir.

4.3. Câbî

Vakfın gelirlerini toplayan ve bir nevi tahsildarlık görevini yapan (Sertoğlu 1986: 60) câbîler, tuttukları defterlerini vakıf mütevellisine göstermeye ve hesap vermeye, mütevelliler de bu hesapları kadiya verip tasdik ettirmeye mecburdu (Pakalın 1993: 253).

Sultan Hatun Vakfı'nda görevli câbîye dair ilk kayıt, XVI. yüzyılın ilk yarısına aittir (Kahraman 2009: 93). Ancak görevliye dair fazla bir bilgi mevcut değildir. Ocak 1737'de, Konya'da Turgutoğlu Pîr Hüseyin Bey evladından Sultan Hatun, Bağdat Hatun ve Nefise Hatun Vakıfları'nın *bâ-mu'ayyene* câbîsi olan Veliyüddin'in ölümü üzerine yerine damadı Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmut atanmıştı (VGMA, HD 1125: 21b). Mart 1770 tarihinde ise aynı vakıfların *bâ-mu'ayyene* câbîsi Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmut'un beratı yenilenmişti (VGMA, HD 1216: 27b). Yine 1 Ağustos 1811'de adı geçen vakıfların cibayeti, Seyyid Abdülkadir bin Seyyid Süleyman ile Seyyid Ali bin Seyyid Yusuf adlı kişilerin tasarrufundayken, Seyyid Abdülkadir'in ölümü üzerine oğulları Seyyid Mehmet ve Seyyid Hüseyin, nâibin arzı üzerine göreve atanmışlardı (VGMA, HD 556: 9). Verilen örneklerde görüleceği üzere üç vakfın câbîsi aynı kişilerdi.⁴³ Bu durumu diğer kayıtlardan da teyit etmek mümkündür. Böyle bir uygulamanın nedeni, vakıftaki görevleri aile içinde tutmaktır. Başka bir ifadeyle vâkıfın bu konudaki şartlarını yerine getirmek ve vakıflarda görev yapanlara iyi bir ücret vermek amacıyla uygulanmıştır. Bu üç vakfın tahsildarlığını yapan görevliler, maaşlarını da bu vakıflardan almışlardı. Câbîlerin ücretleri aynı ya da nakdî olarak ödenebilirdi.⁴⁴ Nitekim Bursa İsa Bey Evkafı cibayetine tayin edilen Mehmet Halife'ye günlük üç akçe ücretin yanı sıra yılda üç

43 2 Ekim 1827 tarihinde de bu üç vakfın câbîliğini es-Seyyid Ali bin Yusuf, es-Seyyid Mehmet ve Seyyid Hüseyin adlı kişiler yapmaya devam etmişti (VGMA, d. 2178: 132; BOA, EV.HM-H.d 7944).

44 Turgutoğlu Hüseyin Bey evladından Sultan Hatun, Bağdat Hatun, Nefise Hatun, Ömer Bey ve Ahmet Bey vakıflarını mahsullerinden almak üzere cibayet, en'am-hân, cüzhân ve fetih-hânlık görevlerini yerine getiren Seyyid Ali Halife'nin ölümü üzerine oğulları Seyyid Musa, Seyyid Yusuf, Seyyid Abdulhay ve Seyyid Eyüp halifelere verilmesi için 22 Ocak 1843 tarihinde ilam verilmişti (BOA, EV.BKB 125/29).

müd buğday ve üç müd arpa tahsis edilmişti (İpşirli 1992: 529).

4.4. Kâtip

Kâtip, vakfa giren çıkan erzak ve eşyayı hususi defterlerine kayıt eden kimseye denir (Ünal 2011: 387). Başka bir ifadeyle kâtip, vakfın bütün gelir ve giderlerini deftere kaydeden görevlidir denilebilir. Sultan Hatun Vakfı'nın yıllık bir hisse galle⁴⁵ ile kâtipliğini yapan Seyyid Abdülkadir bin Seyyid Süleyman'ın ölümü üzerine yerine oğulları Seyyid Mehmet ve Seyyid Hüseyin 31 Ağustos 1800'de⁴⁶ kitabete atanmıştı (VGMA, HD 556: 9). Vakfın kâtibi olan bu kişilerin aynı zamanda câbîlik görevini de yürüttüğü görülmektedir (VGMA, HD 554: 19). Vakfa ait farklı görevlerin aynı kişilere verilmesi, yukarıda da belirtildiği üzere, görevlerin aile içinde tutulmak istenmesindedir. Bununla birlikte vakıf çalışanlarına farklı görevler verilerek iyi ücret almaları sağlandığından onların işlerini daha düzenli ve hatasız yapmaları amaçlanmış olmalıdır. Bunun dışında böyle bir uygulamanın amacı, görevlilerin daha çok ücret almasının yanı sıra yapabilecekleri suiistimallerin de önüne geçilmek istenmiş olmasındandır.

4.5. Cüzhân

Kur'an'ın bölümlerine atfedilen "cüz" kelimesiyle okuyan anlamına gelen "hân" kelimesinden oluşan cüzhân, belli bir ücret karşılığında camilerde veya türbelerde Kur'an-ı Kerim'den birer cüz okuyan kimse⁴⁷ anlamına gelmektedir (Sertoğlu 1986: 69; Ünal 2011: 156). Kur'an-ı Kerim'in otuzda biri olan her bir cüz, yirmişer sayfadan oluşur. Cüz kelimesinin çoğulu olan ecza ise, bir kitabın ciltlenmemiş parçası veya ciltlenmemiş hali manasında kullanılır (Sertoğlu 1986: 93). O halde cüzhân; camilerde, darulhuffazlarda, türbelerde ya da tekke ve zaviyelerde belirli günler-

de ücreti karşılığında Kur'an-ı Kerim'den bir cüz başka bir ifadeyle 20 sayfa okuyan görevlilere denirdi. Cüzhân, mütevellinin ya da naibin arzı⁴⁸ üzerine verilen berat⁴⁹ ile atanırdı (KŞS 57: 152-1, 166-2). Göreve atanan kişilerin görev yapamayacağı durumlarda vekâleten bu işe başkaları getirilebilirdi. Babasının yerine göreve atanan çocuğun küçük olması nedeniyle, yerine *bî'n-niyâbe* görevi yerine getirecek bir kişi atanabilirdi (BOA, EV.MH 766/17). Bu şekilde ataması yapılan zat, görevi çocuğun yerine vekâleten yürütürdü.

Vakfiyesine göre altı hisseye ayrılan vakfın gelirlerinin 5/6'sı eşit şekilde yediye ayrılarak türbede pazartesi ve perşembe günü Kur'an okuyan, Allah'ın kelamını her hafta bir kere hatmeden hafızlara ve tecvitle Kur'an okuyuculara ayrılmıştı. Hafızlardan tembellik eden, görevini yapmayan ve görevine devam etmeyen kişiler, türbeden çıkarılır, yerine Kur'an'ı haftada bir sefer hatmetmeyi ihmal etmeyen bir başkasına görev verilir. Adı geçen türbedeki hafızlar; Vâkife'ye, babalarına, yüce emirlerin atalarına, özellikle bütün müminlere dua ederlerdi (Ek 7).

Sultan Hatun Vakfı'nda, XVI. yüzyılın ilk yarısına kadar yedi cüzhân görev yapmaktaydı. Bu tarihten sonra cüzhân sayısı 12'ye çıkarılmış ve bunlara 3.720 akçe ücret ödenmişti (Kahraman 2009: 93). Ancak 1584 yılında vakıfta yedi cüzhânın görevli olduğu tekrarlanmıştı (TKGMA, TD 584: 30b). Bu anlamda vakıfta bir istisna dışında yedi cüzhânın görevli olduğunu söylemek mümkündür.

48 Turgutoğlu Ömer Bey vakfından almak üzere bir hisse galle ile cüzhân olan es-Seyyid Süleyman ölünce yerine büyük oğulları es-Seyyid Mehmet ve es-Seyyid Hüseyin Konya naibinin arzı üzerine 24 Mayıs 1828 tarihinde atanmıştı (BOA, C.EV 77038). Naibin arzının atamadaki yerini göstermesi yanında görevin aile içinde kalması da dikkat çekmektedir. 30 Nisan 1841'de, "Konya naibinin arzı, muhasılın inhası ve evkaf-ı hümayun nazırının ilamı" üzerine cüzhân atamaları ile ilgili tezkire yazılmıştı (BOA, EV.EVM 74/52).

49 Turgutoğlu Ahmet Bey Darulhuffazı Evkafı mahsulünden almak üzere günlük bir akçe ile cüzhân olan Hafız Seyyid Mehmet Tahir Halife vefat edince görev, amcası es-Seyyid Mustafa Efendi'ye verilmişken İstanbul'da bulunan ve tüccar taifesinden olan İbrahim adlı kişi vazifeyi üzerine almıştı. Bunun üzerine Turgutoğlu Evkafı mütevellisi olan es-Seyyid Mehmet arzında *bundan akdem mütevellî arz olunmadıkça berat tevcih olunmamak üzere emr-i 'âlişân dahi sadır olunmuşken* diye belirtince 14 Nisan 1798 tarihinde Mustafa'nın atanması (BOA, C.MF 6809), atamalarda mütevellinin arzının önemli bir şart haline geldiğini göstermektedir.

45 Mahsul ve faide anlamına gelen galle vakif istilahında, menkul ve akar nevinden olan vakıfların varidatı, geliri manasındadır (Berki 1966: 18).

46 1 Ekim 1827 tarihinde hala bu görevde idiler (VGMA, d. 2178: 131; BOA, EV.HMH.d 7944). Bu durum herhangi bir suiistimal olmadığı sürece uzun süre aynı kişilerin vakıflarda görev yapabildiğini göstermektedir.

47 ... *bir cüz-i şerif tâlisi...* (KŞS 59: 119-3) şeklinde de kullanılmıştır.

Konya'da bulunan merhum Turgutoğlu Evkafı mülhakatından Sultan Hatun Vakfı köylerinden Suvarık ve Zulmanda gelirlerinden yıllık 4,5 hisse galle ile cüzhân olan İshak Halife ölünce Mehmet oğlu Hafız İbrahim her yönüyle bu göreve uygun olduğundan kadısının arzı üzerine Şubat 1761'de atanmıştı⁵⁰ (KŞS 100: 115-1; 145-1). 27 Aralık 1769 tarihinde Konya merkezde bulunan Turgut, Hasan Bey ve Nefise Hatun evladından Hasan ve Ahmet Bey ile Sultan Hatun, Bağdat Hatun ve Fekiyye Hatun evkafından günlük bir akçe vazife ile cüzhân olan İsa oğlu Veliyüddin'in ölümü üzerine görev Derviş Hafız İbrahim Halife'ye tevcih olunmuştu (KŞS 62: 124-1).

Konya'daki Ahmet Bey, Ömer Bey, Sultan Hatun, Bağdat Hatun, Fekiyye Hatun, Hasan Bey ve Nefise Hatun vakfından almak üzere senede "nim müd hinta" ile müteveffiyeye Sultan Hatun'un ruhu için "nisf hisse" cüzhân olan Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Abdullah ibn Seyyid Mehmet, 31 Mayıs 1806'da hala cüzhânlık vazifesini sürdürdüklerine göre, (VGMA, d. 2178: 132; BOA, EV.HMH.d 7944) belirtilen tarihten önce bu görevde buldukları ortadadır. 26 Eylül 1811 tarihinde ise, Turgutoğlu ailesine ait vakıflarda görevli bulunan cüzhânların yedi vakıftan ücret aldıkları görülmektedir.⁵¹ Vakıfları bu şekilde tasarruf eden es-Seyyid Abdülhâyy bin Mesnevîhân-zâde es-Seyyid Musa'nın ölümü üzerine görev, amca çocukları es-Seyyid Abdülkadir bin Seyyid Süleyman ile es-Seyyid Ali bin Yusuf'a geçmiştir (VGMA, d. 2178: 130-116; BOA, EV.HMH.d 7944).

Seyyid Abdülkadir'in vefatı üzerine, 1 Ağustos 1811'de, naibin arzıyla görevin oğulları Sey-

yyid Mehmet ve Seyyid Hüseyin'e tevcih edildiği (VGMA, HD 556: 10) hurufat defterlerinde kayıtlıdır. Mehmet ile Hüseyin, vakfın kitabet ve ciba-yet görevleri yanı sıra cüzhânlık görevini de yürütmüşlerdi.⁵² 11 Eylül 1827'de ise, Sultan Hatun vakfından almak üzere bir hisse galle ile Sultan Hatun Türbesi'nin cüzhânı olan es-Seyyid Mehmet bin es-Seyyid Hafız Ahmet ölmüştü. Hafız Ahmet'in çocuğu olmadığından yerine es-Seyyid Hafız Abdullah bin Abdullah, Suvarık ve Zulmanda köyleri mahsullerinden bir hisse galle almak üzere cüzhân olmuştu (VGMA, d. 2178: 131 BOA, EV.HMH.d 7944). 1 Ekim 1827 tarihinde Sultan Hatun'un vakfettiği *ecza-i şerif*esinden bir hisse galle ile cüzhânlığa bir kıta berat ile es-Seyyid Abdülkadir bin Seyyid Süleyman ve es-Seyyid Ali bin es-Seyyid Yusuf mutasarrıflar idi (VGMA, d. 2178: 131, 132; EV.HMH.d 7944). Suvarık ve Zulmanda köyleri mahsulünden günlük beş akçe ile Sultan Hatun Türbesi'nde cüzhân olan es-Seyyid Mehmet ve es-Seyyid Hüseyin ibn es-Seyyid Abdülkadir adlı kardeşler 27 Mart 1828 tarihinde hala görevdeydi (VGMA, d. 2178: 131; BOA, EV.HMH.d 7944).

22 Temmuz 1837'de⁵³ Turgutoğlu Türbesi'ne ait vakıfların çeşitli alanlarında Seyyid Mehmet ve Seyyid Hüseyin adlı kişiler görev almıştı. Seyyid Hüseyin'in ölümü üzerine yaptığı görevlere oğlunun atanması, vakıftaki cüzhânlık vazifesinin babadan oğla geçen bir sistem halinde uygulandığını göstermektedir. Ayrıca vakıflarda bu görevliler hangi vakıfta iş görüyorsa ücretini de o vakıftan almışlardı (Ek 5; VGMA, d. 2178: 130-115). Sultan Hatun vakfında cüzhânlık görevini yürüten biri,

50 Cüzhân görevine atanmayla ilgili vakıfta usulsüzlük yapıldığına dair kayıtlar da vardı. 1761'de bir hisse galle ile cüzhân olan Seyyid Hafız Mehmet ölünce yerine atanan Hafız Ali görevdeyken Seyyid Mustafa isimli kişi, görevi bir şekilde üzerine berat ettirmişti. Ancak eski kayıtlar incelenince görev Hafız Ali'ye verilmiş ve ikinci ve beşinci günlerde görevi yerine getirmesi emredilmişti (KŞS 100: 148-5).

51 Sultan Hatun Vakfı'ndan yıllık bir hisse galle, Ömer Bey Evkafı Eldaş Köyü'nden yıllık bir hisse galle, Sultan Hatun Vakfı'ndan senelik bir hisse galle, Turgutoğlu Eczası'ndan günlük bir akçe vazife, Turgutoğlu Ahmet Bey Vakfı Hoydus Köyü mahsulünden bir hisse galle, Nefise Hatun Vakfı'ndan bir hisse galle, Sultan Hatun Vakfı'ndan bir hisse galle ile cüzhân olmak üzere toplamda yedi adet eczâ-yı şerife cihetine mutasarrıf olmaktadır.

52 Fazla sayıda ve farklı personeli bulunan birimlerde, personelin görevine gelip gelmediğini, gelenlerin de üzerine düşen hizmetleri yapıp yapmadıklarını takip edip mütevelliyeye bildirmekle görevli olan kişilere noktaî ya da noktacı denir. Sayıları çoğunlukla kabarık, görev yapacakları yer ve zaman ile okuyacakları ayet ve sureler çok farklı olan cüzhânlar arasında da noktacılar bulunmaktaydı (Pay 2002: 493). Ancak Turgutoğlu vakıflarına ait böyle bir kayıt tespit edilememiştir. Bu durum vakıflarda bu görevi yapacak görevli yoktur şeklinde anlaşılmalıdır. Zira birçok vakıftan ve görevliden oluşan bu vakıfların görevlerinin yapılıp yapılmadığını tespit eden bir görevli olmalıdır. Muhtemelen bahsedilen vakıflarda bu görevi de mütevellî adı verilen yöneticiler yerine getirmiş olmalıdır.

53 29 Haziran 1837 tarihinde bu konuda verilen ilamla ilgili bkz. BOA, EV.THR 77/99.

aynı zamanda Hondi Hatun Vakfı'nda cüzhânlık ve kâtiplik de yapabiliyordu (BOA, *EV.MH* 124/36). Abdülkadir, Hüseyin ve Mahmut Efendi isimli görevliler; Turgutoğlu Ömer Bey vakfından 70, Bağdat Hatun Vakfı'ndan 51, Nefise Hatun Vakfı'ndan 218 ve Sultan Hatun Vakfı'ndan 254 kuruş olmak üzere toplam 593 kuruş cüzhân ücretinin 94 senesi bedellerinden hisselerine isabet eden 593 kuruşunu Konya Mal Sandığı'ndan aldıklarına dair üç cüzhânın mühürlerinin de bulunduğu 2 Ocak 1879 tarihli senet kaydı bulunmaktadır (BOA, *EV.MH* 1972/457).

Cüzhânlar, aynı ya da nakdi ücret alırlardı.⁵⁴ Nakdi olarak aldıkları ücretler günlük ya da yıllık olarak verilir (BOA, *EV.MH* 124/36). Nakdi olarak verilen günlük beş akçe cüzhânlık ücreti, vakfa bağlı köylerden tahsil edilen gelirden ödenmişti (VGMA, *d. 2178*: 131; BOA, *EV.HMH.d* 7944; Ek 4).⁵⁵ Aynı olarak verilen ücretler ise, Sultan Hatun Vakfı mahsulünden elde edilen gelirlerden almak üzere bir hisse galle ile (BOA, *EV.BKB* 98/56) ya da vakıf köylerinden toplanan mahsullerden almak üzere 4,5 galle hisse ile şeklinde ifade edilmiştir (BOA, *EV.EVM* 74/52). Vakfiyede ve 1584 yılı evkaf defterinde belirtildiği üzere vakfın gelirlerinin 5/6'sı yedi parçaya bölünerek türbede görev yapacak yedi cüzhâna verilmiştir. Bu görevliler de aldıkları bu gelir karşılığında Kur'an-ı Kerim'i hatmetmekle meşgul olacaklardı (Ek 6: satır 19; TKGMA, *TD* 584: 30b).

Sonuç

Vakfiyesine göre Sultan Hatun, vakfettiği köylerin gelirlerini kendi ruhu için pazartesi ve perşembe günleri Kur'an-ı Kerim'den bir cüz okunması şartıyla Turgutoğlu Türbesi'ne vakfetmişti. Sultan Hatun'un gelirlerini vakfettiği köyler, Zengicek'e bağlı Zulmanda ve Suvarık idi. Bu köylerin gelirle-

rinin 1/6'sı müteveli olanlara 5/6'sı ise yedi parçaya bölünerek türbede görev yapan cüzhânlara verilmekteydi. İncelediğimiz Sultan Hatun vakfiyesinde müteveli ve cüzhân dışında bir görevliye değinilmemiştir. Ancak câbî ve kâtip ile ilgili bilgiler, vakfiyede geçmemekle birlikte, daha sonra yapılan atama kayıtlarında ortaya çıkmaktadır.

Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'a ait bir türbenin olduğu tahrir kayıtlarında ve diğer belgelerde geçmiştir. Bu kayıtlara göre türbe, Konya'dadır. Ancak türbenin Konya içindeki yeri hakkında bir kayıt yoktur.

Sultan Hatun'a ait vakfiye kayıtları ile sonradan yapılan atama kayıtlarında, vakfa ait görevlerin aile içinde kalmasına dikkat edildiği görülmektedir ki, bu vakfiyede vâkının da üzerinde durduğu şartlardan biriydi. Bu şekilde davranılarak sağlığında kendisine ve ölümünden sonra aile fertlerine iş imkanı sağlayan bir vakıf ortaya çıkarılmıştı. Bu sayede aile bireylerine güvenli bir gelecek temin edilmeye çalışılmıştı. Yine vakfa ait farklı görevlerin aynı kişilere verilmesi, görevlerin aile içinde tutulmak istendiğini göstermekle birlikte, vakıfta çalışanlara farklı görevler verilerek iyi ücret almaları temin edilmek suretiyle tamamen işlerine konsantre olmaları amaçlanmıştı. Bununla birlikte aile fertlerinin istifadesine sunulan vakıf, vakıftan istifade etmek arzusunda olan aile fertlerini de bir arada tutmuş ve ailenin dağılmasını önlemişti. Aynı zamanda vakıfta görev almak için bazı özelliklerin aranması, ailenin eğitimine ve ahlak anlayışına katkı sağlamıştır.

Sultan Hatun vakfına ait kayıtlar incelendiğinde ismi değişen ya da değişmeyen yer isimlerini de tespit etmek mümkün olmuştur. Farklı şekillerde yazılan Zıvarık adlı yerleşim yeri bugünkü Altnekin; Maydos adı verilen yer ise Altnekin ilçesinin Yenice Mahallesi adını almıştır. Vakfiye ile birlikte diğer belgeler yerleşim yerlerinin isimleri ile idari anlamda meydana gelen değişiklikleri de takip etmemize imkân vermektedir.

54 Cüz okumak mukabilinde verilen atıyyeye, cüzhânlık vazifesi denir (Berki 1966: 10).

55 1872'de Ömer Bey, Nefise Hatun, Bağdat Hatun ve Sultan Hatun Vakıfları'nda cüzhân olan Ahmet, Salih, Rıza ve Hacı Emirzadelere toplam 353, Eyüp, Abdülhay ve Ahmet'e 333, cüzhân ve buk'adar Ahmet Kalender Efendi'ye 583 kuruş 20 para, cüzhân Mehmet ve Mehmet Memiş'e 368 kuruş ödenmişti (VGMA, *d. 3183*: 008).

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet Evkâf (C.EV): 77038.

Cevdet Maarif (C.MF): 6809.

Evkâf-Başkitabet (EV.BKB): 98/53, 125/29.

Evkâf Evamir-i Maliye (EV.EVM): 74/52.

Evkâf-ı Haremeyn Muhasebeciliği Defterleri (EV.HMH.d): 7944.

Evkâf-Muhasebe (EV.MH) 98/56, 124/36, 444/126, 444/127, 496/89, 496/90, 508/69, 766/17, 1137/126.

Evkâf-Tahrirat (EV.THR) 77/99.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d): 241

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d): 455.

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) I (1996). Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu:32.

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defterleri (VGMA d): 272, 582/1, 897, 2178, 3183.

Hurufat Defterleri (HD): 554, 556, 1125, 1140, 1216.

1.3. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGMA)

Tapu Tahrir Defterleri (TD): 149, 565, 584.

1.4. Konya Şer'îye Sicilleri (KŞS): 7, 9, 57, 59, 62, 100.

1.5. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Muallim Cevdet Yazmaları, MC.O.116/1.

2. Kitaplar, Tezler ve Makaleler

Akgündüz, Ahmed (2013). *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Aköz, Alaaddin (1992). *XVI. Asırda Karaman Kazâsı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Ayas, Namık (1942). "Zıvarık Köyü", *Konya Dergisi*, S.45, Konya, 59-70.

Beldiceanu, Nicoara (1985). *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devletinde Timar*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: Teori Yayınları.

- Berki, Ali Himmet (1966), *Vakfa Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Neşriyatı.
- Ceran, Ahmet Şeref (2000). "Osmanlı Döneminde XVI. Asırda Karaman Eyaleti, Zengicek Nahiyesi ve Zıvarık (Altınekin)", *Yeni İpek Yolu Dergisi*, Özel Sayı 3, 162-184.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Konya, 1973 İl Yıllığı (1973)*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- Dülgerler, Osman Nuri (2006). *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, Ankara: TTK Yayınları.
- Erdoğan, M. Akif (2006). *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Erdoğan, Mehmet Âkif (2003). "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-II-", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII, S. 2, 99-140.
- Ferid Bey-Mehmed Muhlis Bey-Faik Bey (1339). *Konya ve Rehberi*, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanî Şirketi.
- Halil Edhem (1330). "Karaman Oğulları Hakkında Vesâik-i Mahkûka", *TOEM*, S. 13, İstanbul, 821-836.
- İpşirli, Mehmet (1992). "Câbi", *DİA*, VI, İstanbul, 529-530.
- Kahraman, Seyit Ali (2009). *XVI. Yüzyıl Başlarında Karaman Vilâyeti Vakıfları*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Konyalı, İbrahim Hakkı (1997). *Âbideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Ankara: Burak Matbaası.
- Köylerimiz (1968)*. Ankara: İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Miroğlu, İsmet (1975). *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, Anadolu Yakası Bayburt Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul: Üçler Matbaası.
- Oral, M. Zeki (1956). "Turgut Oğulları Eserleri-Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 3, Ankara, 31-65.
- Öztürk, Nazif (2006). "Mütevelli", *DİA*, XXXII, İstanbul, 217-220.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, II, III, İstanbul: MEB Yayınları.
- Pay, Salih (2002). "Klasik Dönem Osmanlı Külliyyelerinde Personel Sistemi", *Türkler*, X, Ankara, 491-509.
- Sertoğlu, Midhat (1986). *Osmanlı Tarih Lûgati*, İstanbul: Enderun Kitabevi Yayınları.
- Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları (1928)*. İstanbul: Dahiliye Vekâleti Yayınları.
- Sümer, Faruk (2012). "Turgutlular", *DİA*, XLI, İstanbul, 420-421.
- Sümer, Faruk (1962). "Türkiye Kültür Tarihine Umumî Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 3-4, Ankara, 213-244.
- Şaşmaz, Musa (2014). *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C. X, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uzluk, F. Nafiz (1958). *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı.

Ünal, Mehmet Ali (2011). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Yediyıldız, Bahaeddin (1985). *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yediyıldız, Bahaeddin (2003). *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yörük, Doğan (2005). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584)*, Konya: Tablet Kitabevi.

Ek 1: Sultan Hatun'un 1446 Tarihli Vakfiyesi Sûreti (VGMA, d. 582/1, 237:166)

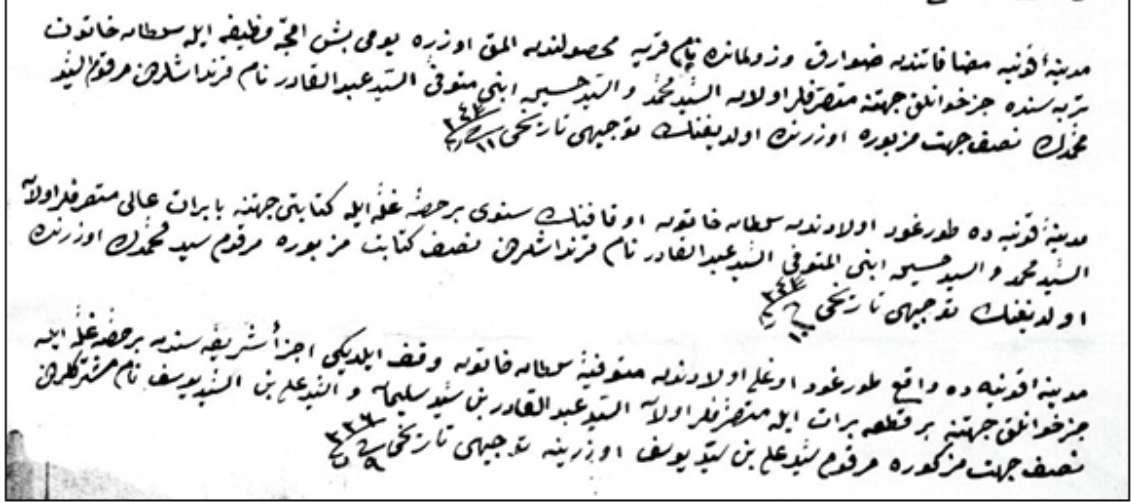
Ek 2: Sultan Hatun'un 1446 Tarihli Vakfiyesi Sûreti (VGMA, d. 2178, 129: 113).

Ek 3: Sultan Hatun'un 1446 Tarihli Vakfiyesi Sûreti (BOA, EV.HMH.d 7944).

Ek 4: Sultan Hatun Vakfiyesinin Altındaki Atama Kayıtları (BOA, EV.HMH.d 7944).

Ek 5: Turgutoğlu Evladı Vakıflarına Yapılan Atama Kayıt Örneği (BOA, EV.HMH.d 7944).

Nezâret-i evkâf-ı mülûkâneye mülhak evkâfdan Konya'da vâki' Turgud-oğlu Dâru'l-huffâzi ve Nefise Hâtûn ve Bağdâd Hâtûn ve Ahmed Beg evlâdı Hüseyin Beg ve Durgûd ve Ömer Beg vakıflarından Sultân Hâtûn, Nefise Hâtûn ve Bağdâd Hâtûn vakıflarının vazife-i mu'ayyene ile nısf hisse cibâyet ve Bağdâd Hâtûn vakfından bir hisse galle ile bir 'aded tâlî eczâ-i şerîfe ve Sultân Hâtûn vakfından senede bir hisse galle ile kitâbet ve Durgûd-oğlu Ahmed Beg vakfından Suvarık karyesi mahsûlünden almak üzere senede iki buçuk hisse galle ile nısf hisse en'âm ve fetihhân ve Durgûd-oğlu evlâdından Nefise Hâtûn vakfından Zengicek karyesi mahsûlünden almak üzere senede bir hisse galle ile nısf hisse cüz-hân ve Bağdâd Hâtûn vakfından Gilet karyesi mahsûlünden almak üzere senede nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Sultân Hâtûn vakfından senede nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Nefise Hâtûn vakfından senede iki hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Sultân Hâtûn vakfından senede nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Nefise Hâtûn vakfından İldaş karyesi mahsûlünden almak üzere senede nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Pir Hasan evladı Sultân Hâtûn vakfından senede nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Durgudoğlu ecza-i şerifesinden yevmi nim akçe ile nısf hisse cüzhân ve Ahmed Beg vakfından Hoydos karyesi mahsulünden almak üzere nim hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Nefise Hatun vakfından nım hisse galle ile nısf hisse cüzhân ve Pîr Hasan Beg evlâdından Sultân Hâtûn vakfından senede nım hisse galle ile nısf hisse cüzhânlık cihâtlerine bâ-berât-ı 'alî mutasarrıf olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin vâlidâniş-i birâderânişin üzerlerinde iken merkûm Seyyid Hüseyin'in fevtinden hisseleri sulbî oğlu es-Seyyid Mehmed Halife ibni'l-merhûm Seyyid Hüseyin üzerine tevcihi tarihi 18 R 1253

Ek 6: *Sultan Hatun Vakfiye Nüshasının Transkripsiyonu* (BOA, EV.HMH.d 7944).

Sultan Hatun binti Yusuf Şah nâm sâhibetü'l-hayrın evkâf-ı şerîfinin vakfiyye-i mebrûreleri sûretidir

1. Elhamdülillâhi'l-kâdiri zî'l-'azameti ve'l-ceberûti'l-kâhiri zî'l-'izzeti ve'l-melekûti ve entakahüm bi-kelimesi'l-ihlâsi ba'de's-samûtit emmâ ba'd fe-inne'd-dünyâ dârü'l-gurûri lâ dârü's-sürûr

2. sümme inne'l-'azîzeti'r-refî'ati Sultan Hatun binti Yusuf Şah Beg lemmâ nezarat hâle cevâzi tasarrufâtihâ's-şer'iyyeti'l-kavliyyeti ve'l-fi'liyyeti ilâ-zehârifî'd-dünyâ'd-diniyyeti ve 'alimet inne min-

3. i'tekade 'aleyhâ fekeennemâ nakşun 'alâmâ'in cârin ve tahakkakat inne'd-dâre'l-âhireti lehiye'l-hayvânü lev kânü ya'lemüne vakafet ve habaset ve seyyelet ve tasaddakat 'ani'n-niyyeti sâdikaten hâlisaten

4. li-vechillâhi ve taleben li-merzâtihi cemî'i mâ vakafet min-emlâkihâ ve ehabbe mâ-kâne ileyhâ bi-nutkin fasîhin ve kavlin sarîhin in-kânet sıhatü'l-'akli câ'izete'l-emri ve'l-basari ve sikateh bi-muhâdâtehi ve in-kâne

5. 'aleyhi ve zâlike cemî'ü'l-karyeti'd-da'veti bi-Sülmânda ma'a tevâbihâ hünâke el-kâ'inetü bi-vilâyeti Zengicek min-tevâbi'i mahrûseti Konya el-müntehiyyeti hudûduhâ kıbleten ilâ-[Oyuk] fî-re'si cebel-i

6. Loras cebel-i Kocâc ve minhâ ilâ Karaburun ve minhâ ilâ Virâne-[en'ad] ve minhâ ilâ Sarı-taş ve minhâ ilâ Kavak Ayvalı ve minhâ ilâ tarîk-i Memlaha ve şimâlen ilâ tahti kal'ai Zengicek

7. ve minhâ ilâ Bi'ri Muhtâr ve garben Yakâl ilâ Geçî-Burun Ağıl önündeki Gezek ve minhâ Boruklu-Burun ve minhâ fî re'si cebel-i Loras ilâ [Oyuk] ve cemî'i'n-nisfî's-şâyî' min cemî'i-

8. l-karyeti'l-müsemmâti Sakyaruk ma'a tevâbi'ihâ hünâke el-kâinetü bi-vilâyet-i Zengicek el-mezbûr eyzan min-tevâbi'i Konya hudûduhâ kıbleten Bi'r-i Beg ve Bi'r-i Çıkrıklı ve karyeti Dinek

9. ve şarken tuhm-ı Zengicek ve Kilet ve şimâlen tuhm-ı Maydos garben tuhm-ı karye-i Kör-kuyu ve kal'a-i Keşilik ve tarîk-i 'âmm ve Bi'r-i Kum ve Virân ve Çatıyer bi-cümletin mâ-li'l-karyeti'l-ûlâ ve lî'n-nısfı

10. mine'l-mahdûdeti's-sânî mine'l-hudûdi'l-mürâfki ve'l-hukûki mine'l-arâzi ve'l-binâ'i ve'l-mezrû'âti ve mevâzi'i'l-tebâdüri ve matârihi'l-'illâti ve'l-mesâkini ve'l-merâ'î ve's-sehli 'alâ-penâhi'l-vucûhi

11. ve'l-esbâb-ı 'ale't-türbeti bennâhâ ve a'sehâ ve enşeehâ ceddü'l-vâkıfeti'l-mu'azzamati ebû ümmihâ Hüseyin Beg bin Emirşah Beg tekabbelallâhu minhâ ve rahimehü eslâfehâ fî zâhir-i medîneti'l-memrûr

12. bi-zikrihâ bi-kurbi türbeti kutbü'l-meşâyihî ve'l-'ârifîn eş-Şeyhü'l-kebîr Sadreddin Konevî rahimehullâhü'l-müstefiyyetehü 'ani't-tahdîdi li-şöhretihâ bi-mekânihâ ile'l-müsemmâ vakfen sahîhan şer'iyyen

13. mer'iyyen bennen bedelen hâviyen 'alâ-men-heci's-şer'i muhteviyyen 'alâ-muktezi'l-asli ve'l-fer'i câmi'an ke-şerâyiti ve's-sedâdi hâliyen 'ani'l-mevâni' bi-haysü la-yübâ'u ve lâ yûhebü ve lâ yerhenü ve lâ

14. yümkinü bi-vechin mine'l-vucûhi ve sebebin mine'l-esbâbi fî-eyyâmi hayâti'l-vâkıfeti ve ba'de vefâtihâ bel yecrî 'alâ-asli'l-mü'ebbedi ve fer'i'l-mü'ekkedî ve mehmâ-inkarâza 'âvânu ekkedehü mimmâ hüve ba'dehü

15. sümme ba'de zâlike şaratat el-vâkıfetü'l-mesfûretü edâmallâhu eyyâmihâ et-tevliyete fî-evkâfihâ li-nefsihâ eş-şerîfetü mâ dâmet hayâtühâ li-evlâdihâ ve evlâdi evlâdihâ batnen ba'de batnin

16. ve karnen ba'de karnin ve neslen ba'de nesli'l-eslah fe'l-eslah ve inkarâzû 'an ahirihim bi-haysü lem yebka minhüm ahadün yekûnü emrû't-tevliyeti ilâ'l-emîri'l-kebîri'l-hasîbi'n-nesîbi Ahmed Beg ibni Pîr Hüseyin Beg

17. sümme ilâ ibni uhtini'l-vâkıfeti'l-mestûrete zîdet 'ismetuhâ Ömer bin Hüseyin bin Ahmed

Beg el-mâruz-zikre sümme ilâ evlâdı Ömer el-mezkûr ve evlâdı evlâdihî fe-izâ inkarazû bi-haysü lem yebka

18. vâhidün minhüm yekûnü't-tevliyete fî'l-evkâfî'l-mezbûreti müfevzizen ilâ-re'yi'l-hâkimi bi'l-medineti'l-mesfûrati fema hâsala mine'l-evkâfî'l-mestûri yec'alü 'l-mütevelliyyü sittete eczâi

19. sūdüsühâ bi-tamamihi li'l-mütevelli' 'alâ-şartî'l-vâkîfeti ve hamsetü'l-esdâs yesîrühâ seb'atü eczâ'in ve yasrifühâ 'ale't-seviyyeti ilâ sūvâr-i nefsihi mine'l-huffâz ve'l-kurrâ'i'l- mücevvid el-lezîne yülâzimûne't-

20. türbete'l-mukaddesete ve yekraûne fihâ fî yevmi'l-isneyne ve'l-hamîsi ve yahtimûne külli üsbû'in kelâmallahî'l-mecîde merraten femen kâne mine'l-huffâz tahte'l-betâleti ve 'ademi'l-muvâzabeti ve'l-mülâzemeti yuhraçü mine't-

21. türbeti'l-mezbûreti ve ukîme makâmü gayrihi le'ellâ yefûtü hatme'l-Kur'âni fîl-üsbû'i merraten yenbeği li-erbâbi't-türbeti'l-mezbûreti mine'l-huffâz ve'l-hâzirin vakte hatmi kelâmillahi Te'âlâ en yeteveccehe

22. ile'llahi'l-'azîzi'l-hamîdi ve yed'û li'l-vâkîfeti ve yesteğfurû lehâ ve li-âbâihâ ve ecdâdihâ'l-ümerâ'i'l-kirâm hassaten ve'l-cemî'il-mü'minîne 'âmmeten ve ahreceti'l-vâkîfitü'l-mezkûratü zâdallahu tevfikahâ

23. cemi'i zalike 'an sūddehâ ve ezâlet mülkehâ 'anhâ vece'alehâ sadakaten câriyeten mü'ebbedehu fe-in inhedemeti't-türbetü'l-mezbûretü bi-haysü lem yekûn îâdetüha yekûnü vakfen 'alâ-fukarâ'i'l-müslimîne

24. vakfen müebbeden mücelliden ve in gayyara ahadün mine'l-kuzât ve'l-hukkâm ve'l-ümerâ'i ve'l-vülât ve gayruhüm fe'aleyhi la'netullahi ve'l-melâ'iketi ve'n-nâsi ecma'in velâ yekbelüllahu minhüm sarfen velâ tebeddülen velâ

25. karzan velâ naklen ve beddelehu min ni'amihî ve mer'iyen bihi fakrân ve men yazurrühü 'amyen ve men semî'ahu summen ve'l-vâkîfete'l-mezkûrete tekabbellallahu minhâ

ve'l-mevkûfu 'aleyhim yühâkimûne yevme'l-kıyameti 'inde ahkemi

26. 'l-hâkimîne ve ecru'l-vâkîfeti 'alellahu fimâ esluhu "innellahe lâ yuzî'u ecra'l-muhsinîne" ve hakemehü bi-sıhhati haze'l-vakfi ve yü'âdühü ve lüzûmühu ba'de mâ vecede tarîki'l-lüzûmi mine'l-vâkîfeti

27. ve'l-mütevelli bi-emri'l-vâkîfeti hâkim min hakkâmî'l-müslimîne müvekkî'un e'la'l-vakfiyeti fe-vakkafellahu lemmâ yuhibbu ve yerza nâfîzze'l-kazâ'i câizi'l-hükmi ve'l-imzâ'i ve sahha ve sebete ve vecebe

28. 'alâ-'ulemâ'i'l-müslimîne ve eimmeti'd-dîni rızvanullahi 'aleyhim ecme'in ve eşhedü 'alâ-hükmihi men hazara meclîsün mine'l-'udûli ve's-sikâti ve'l-ümenâ'i'l-isbâti minhüm Mevlânâ Turmuş

29. bin İsmail ve Mevlânâ Mehmed bin Yahya ve cemi'i zalike mine'l-hâkim ve'l-işhâd ve't-tahrîri fî'l-yevmi't-tâsi'i min şehr-i cemâziye'l-ülâ el-vâki'u min şuhûri sene hamsîne ve semânimie hicreti nebevîyye

30. Şuhûdü'l-mazmûn

Ebu Bekir bin Mahmûd

İbrahim bin Mahmûd

Davud bin Yusuf

Ek 7: Sultan Hatun Vakfiye Nüshasının Tercümesi
(BOA, EV.HMH.d 7944).

Yusuf Şah Kızı Sultan Hatun adlı hayır sahibesinin kıymetli vakıflarının beğenilen vakfiyesinin suretidir. Hamd; ululuk sahibi olan kâdir, izzet ve egemenlik sahibi olan ezici büyük Allah'adır. O, onlara ezellikten sonra 'ihlas' sözüyle hitap etti. Asıl konuya gelince: Dünya gurur yurdudur, sürür yurdu değildir. Yusuf Şah Bey'in kızı aziz ve yüce Sultan Hatun; şer'î, kavli ve fiilî tasarrufların, aşağı, dünyevî süslerinin caiz olma durumunu görünce, öğrendi ve sanki onun akan su üzerindeki bir nakış olduğunu düşündü. Ahiret yurdunun canlı olduğunu anladı, eğer bilselerdi. O "vakfetti, habsetti", sel gibi akıttı ve halis, sadık olarak Allah'ın cemali niyeti ve onun rızasını dileyerek vakfettiği tüm mülklerinden ve kendisine en sevimli gelen şeylerden açık bir düşünceyle ve sarîh bir sözle tasaddukta bulundu. Akıl sağlığı, zengin ve gözün ödülü olursa onun güveni hediyeleşmekle olur. Zulmanda Köyü ve ona bağlı olanların hepsi, Konya şehrine bağlı olan Zengicek vilayetinde bulunurlar. Sınırları; güney tarafından Loras Dağı'nın başındaki Öyük'e ve Kocac Dağı'na, ondan Karaburun'a, ondan Viranabad'a, ondan Sarıtaş'a, ondan Kavak Ayvalı'na ve ondan Tuzla Yolu'na, sol taraftan Zengicek Kalesi altına, ondan Muhtar Kuyusu'na ve batı tarafından denilmektedir ki Keçiburun Ağılönündeki Gezek'e, ondan Borukluburun'a, Loras Dağı tepesinden Öyük'e ulaşır. Suvarık adlı köy ve ona bağlı olanların hepsinden ortaya çıkan hissenin yarısı ki bunlar adı geçen Zengicek vilayetinde bulunurlar. Dolayısıyla da Konya'ya bağlıdırlar. Onun kible yönünden sınırı, Bey Kuyusu ve Çıkrıklı Kuyusu ve Dinek Köyüdür. Doğu yönünden Zengicek ve Kilet sınırır. Kuzey yönünden Maydos sınırı, batı tarafından Körkuyu Köyü sınırı ve Keşişlik Kalesi, genel yol, Kum Kuyusu, Viran ve Çatıyer'dir.

Özetle

Zulmanda Köyü ile Suvarık Köyü'nün yarısındaki araziler, binalar, mezraalardaki hakları, akla gelen yerler, çöplerin atılma yerleri, meskenler ve meralardır. Yüzlerin sığınağı kolaylaştı. Türbenin direklerini bina etti. Onu yapmaya zorladı. Onu,

annesinin babası olan muazzam gerçekleştirici dedesi, Emirşah Bey'in oğlu Hüseyin Bey inşa etti. Allah onu kabul buyursun, şehrin dışında ziyaret edilen geçmişlerine rahmet etsin. Onun şeyhlerin ve ariflerin kutbu olan Büyük Şeyh Sadreddin Konevî'nin, Allah ona rahmet etsin, türbesinin yakınında olduğundan söz edilmektedir. Sahih, yasal ve mer'î bir vakıf olarak isimlendirilinceye kadar onun yeri türbenin şöhretinin mekanıyla sınırlıdır. Şer'î yöntemi içeren bir bedelli bina, asli ve fer'in gereklerini ihtiva eden, şartları ve hatasızlığı cem eden, engellerden arınmış olarak "satılamaz, hibe edilemez, rehin verilemez". Vâkife'nin hayatta olduğu günlerde ve onun vefatından sonra herhangi bir şekilde ve herhangi sebeple de mümkün değildir. Aksine ebedi asıl ve güçlendirilmiş fer' üzere yürürlüktedir. Yardımcılar yok olursa ondan sonrakilerle desteklenir. Bundan sonra adı geçen Vâkife, Allah onun günlerini daim etsin, vakıflarının tevliyetini/yönetimini aziz nefsiyle, hayatta oldukça babadan oğla, evladının evladiyla, asırdan asra, en salih-ten en salih, nesilden nesle olmasını şart koştu. Onların sonuncusu inkırza uğrarsa, onlardan birisinin kalmaması durumunda, vakfın yönetimi Pir Hüseyin'in oğlu büyük ve değerli emir Ahmet Bey'in olur. Sonra adı geçen Vâkife'nin kız kardeşinin oğlu olan Ahmet Bey'in oğlu Hüseyin'in oğlu Ömer'in ve onun evladının evladı olur. Onlar da yok olur, onlardan hiçbir kimse kalmazsa adı geçen vakıf, adı geçen şehirdeki hâkimin reyine ihale edilerek yönetilir. Vakfın yazılı hasılatını yönetici/mütevelli altı hisseye ayırır. Altı hissenin biri, Vâkife'nin şartı üzere, müteveliye, kalan altıda beş hisse ise yediye ayrılır ve eşit bir şekilde kutsal türbede gerekli olan, orada pazartesi ve perşembe günü Kur'an okuyan, Allah'ın mecid kelamını her hafta bir kere hatmeden hafızlara ve tecvitle Kur'an okuyuculara sarf eder. Hafızlardan tembellik eden, görevini yapmayan ve görevine devam etmeyen adı geçen türbeden çıkarılır, yerine Kur'an'ı haftada bir sefer hatmetmeyi ihmal etmeyen bir başkası ikame edilir. Adı geçen türbedeki görevli hafızların Allah'ın kelamının hatmine kadar hazır bulunmaları, Aziz ve Hamid olan Allah'a yönelmeleri gerekir. Onlar; Vâkife'ye dua ederler, ona, babalarına, yüce emirlerin ata-

larına, özellikle bütün müminlere genel olarak dua ederler. Adı geçen Vâkife, ki Allah başarısını daim kılsın, onu engelleyenlerin hepsini çıkardı, onları mülküyle izale etti, onu sürekli ebedi bir iyilik kıldı. Kim adı geçen türbeyi tamir etmeyip yıkarsa, vakıf Müslümanların fakirlerini destekleyen yazılı bir vakıf olur. Kadılardan, hâkimlerden, emirlerden, valilerden vb.den birisi değiştirirse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Onların hiçbir sarfını, hiçbir bedelini, hiçbir karzını, hiçbir naklini kabul etmesin. Onun nimetlerini değiştirsin, ona kasten zarar vereni, onu sağır olarak dinleyeni fakirleştirsın. Adı geçen Vâkife'nin, Allah hayrını kabul etsin, vakfı üzerinde kıyamete kadar Hâkimlerin Hakimi'nin huzurunda hakim kılsın. Vâkife'nin sevabı "Allah gerçekten iyilik edenlerin ecrini zayı

etmez (*innellahe lâ yuzî'u ecra'l-muhsinîne*, Hud 11/115)" ayetinde olduğu üzere Allah'a aittir. Bu vakfın sıhhatiyle hükmedildi. Vâkife'nin ve Vâkife durumundaki mütevellinin gerekli gördüğünde Müslümanların hakimlerinden biri tekrar eder, değerli vakfiyeyi imzalar. O halde hükmün tesirini, yargının geçerliliğini sevip razı olduğunda Allah vakfı sabitledi, tamamlandı, sahih oldu, varlık kazandı. Müslüman alimlere ve din önderlerine, Allah onların hepsinden razı olsun, zorunlu oldu. Adil, güvenilir ve emin kimselerden oluşan bir meclisin hükmüne ben şahadet ediyorum. İsmail oğlu Mevlana Durmuş, Yahya oğlu Mevlana Mehmet, hakim ve şahitlerin hepsi oradaydılar. 2 Ağustos 1446 tarihinde yazılmıştır. Şahitler, Mahmut oğlu Ebu Bekir, Mahmut oğlu İbrahim, Yusuf oğlu Davut'tur.